

PAUTES DEL TRIBUNAL
EUROPEU DELS DRETS HUMANS
SOBRE EL LÍMIT DEMOCRÀTIC
DE L'ÚS DE LA VIOLÈNCIA PER
PART DELS COSSOS POLICICIALS

Foto: Jordi Borràs. 01/10/2017

Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans

Pautes del Tribunal Europeu dels Drets Humans sobre el Límit democràtic en l'ús de la violència per part dels cossos policials

La violència per part dels cossos policials incideix en l'exercici del "dret a la protesta". Aquesta interferència no només prové de l'ús de la força en el moment del desplegament de les seves actuacions, sinó que també prové de tot un seguit d'elements estructurals previs i posteriors. El Tribunal Europeu dels Drets Humans ha estat un dels actors clau en l'anàlisi, cas a cas, de com les actuacions policials incideixen en els drets de la ciutadania a la vida, a la integritat moral, a la llibertat d'expressió i de manifestació i al respecte de la vida privada. De la resolució d'aquests casos se'n desprenen una sèrie de criteris, que complementats amb les referències d'organismes internacionals conformen els pilars dels cossos policials de les democràcies. Aquest estudi sintetitza i sistematitza els criteris forjats pel Tribunal Europeu dels Drets Humans sobre l'adequació als Drets Humans de les pràctiques dels cossos policials, particularment l'ús de la força. L'estudi pretén promoure el respecte dels Drets Humans i de les llibertats civils, contribuir al debat sobre el model d'ordre públic entès en termes amplis i ser una eina de divulgació per al món del Dret, de l'activisme i de la política pública.

Autoria: Laia Serra Perelló

Data: Setembre del 2021

Edició:

Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans

C/ Portaferrissa, 18, entl. 2a

08002 Barcelona

www.acddh.cat

Amb el suport de:

Disseny i maquetació: nadianasmartin.com

Foto portada: Jordi Borràs

Aquesta obra està sota una llicència de Creative Commons Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional. Es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar, sempre que sigui per a fins no comercials i es reconegui la seva autoria.

Introducció 06

Compendi de criteris del TEDH sobre el límit democràtic de l'ús de la violència per part dels cossos policials

1 Pautes sobre el marc legal internacional 10

- 1.1. La prohibició de torturar i maltractar, una prohibició absoluta 11
- 1.2. La distinció entre la tortura i el maltractament 12
- 1.3. La importància del patiment emocional 13

2 Pautes sobre les obligacions estructurals prèvies a les intervencions policials 15

- 2.1. L'existència d'un marc legal adequat 16
- 2.2. L'existència d'una formació suficient dels cossos policials 18
- 2.3. L'existència d'una adequada planificació de les intervencions policials 19

3 Pautes sobre el desenvolupament de les intervencions policials 20

- 3.1. La necessitat d'instruccions prèvies clares 21
- 3.2. La necessitat d'anticipació i l'adequació de les ordres durant el desenvolupament dels esdeveniments 22
- 3.3. La necessitat de proporcionalitat de la violència emprada 23

3.4.	La necessitat d'autocontenció i de tolerància per part dels agents actuants	24
3.5.	La responsabilitat dels comandaments policials per l'actuació dels seus subordinats	25
3.6.	L'afectació de persones vulnerabilitzades	27
3.7.	La cautela en l'ús d'armes de foc i del material antiavalots	27
3.8.	La identificació suficient dels agents policials	29
3.9.	La conducta infractora prèvia de les víctimes com a justificant de l'ús de la violència policial	31
3.10.	La prohibició de discriminació en les intervencions policials	32
3.11.	La violència policial com a represàlia contra els i les manifestants	33
3.12.	L'afectació del "dret a la protesta" (llibertat d'expressió, participació i manifestació) degut a la violència policial	36

4 Pautes sobre la investigació posterior de la mala praxi o dels abusos policials 40

4.1.	La "investigació efectiva": una obligació de mitjans, no de resultat	41
4.2.	La inversió de la càrrega de la prova	43
4.3.	El règim probatori: la prova d'indícis	44
4.4.	La necessitat d'independència del personal que condueix la investigació dels fets	45
4.5.	L'evolució del criteri sobre la legitimitat de l'ús de la violència: de la gravetat a la necessitat en una societat democràtica	46
4.6.	L'obligació de l'Estat de reparar les víctimes de violències policials	48
4.7.	La suspensió dels agents investigats durant el procediment judicial	49
4.8.	La possibilitat de condemna de l'Estat, malgrat l'absolució dels agents policials infractors per part dels tribunals nacionals	50
4.9.	La prohibició de concedir indults als funcionaris condemnats	50

Annex I

Proposta de pautes rectores de l'actuació
policial en base als criteris del TEDH
sobre el límit democràtic de l'ús de la
violència per part dels cossos policials 52

Annex II

Síntesi de les sentències citades 57

Annex III

Bibliografia 68

Introducció

ÍNDEX

Int. _____

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

ANNEX

L'actuació dels cossos policials incideix directament en diversos drets protegits en la Convenció Europea dels Drets Humans (CEDH), entre ells l'article 2 relatiu al dret a la vida i a la indemnitat física, l'article 3 relatiu a la prohibició de la tortura i dels maltractaments; l'article 11 sobre el dret a la protesta (dret a la llibertat d'expressió, participació i manifestació); l'article 13 relatiu al dret a un recurs efectiu; i la prohibició de discriminació que recull l'article 14. L'accés a les instàncies internacionals, com les demandes d'empara davant del Tribunal Europeu dels Drets Humans (TEDH), requereixen que la persona perjudicada, abans d'acudir-hi, hagi esgotat tot el recorregut legal previst en la legislació nacional. Això explica que el Tribunal d'Estrasburg resolgui els casos tants anys després dels fets. Les seves sentències es pronuncien sobre la responsabilitat dels Estats per la vulneració de drets de la CEDH, no sobre la responsabilitat dels agents policials implicats en aquestes.

Al llarg dels anys, el TEDH ha anat resolent les demandes d'empara que se li han formulat sobre casos concrets d'abús i mala praxi policial del territori europeu. La seva funció ha estat la d'actuar per elevar les normes de protecció dels Drets Humans en els Estats del Consell d'Europa, d'acord amb el seu rol d'instrument constitucional de l'ordre públic europeu. El Tribunal, ha abordat l'anàlisi dels casos des de l'angle d'un o més drets de la CEDH, amb l'objectiu de determinar si s'han vulnerat els mateixos. En matèria de violència policial, el Tribunal d'Estrasburg inicialment analitzava els assumptes des de l'òptica del dret a la vida i a la indemnitat física, atès que se li plantejaven demandes d'empara sobre morts o lesions greus, però, amb els anys, ha anat prioritzant altres angles d'anàlisi, com el de la prohibició de la tortura i dels maltractaments o el del dret a la protesta. Les seves decisions han anat perfilant l'abast de les obligacions positives i negatives dels Estats, derivades dels articles de la Convenció Europea dels Drets Humans i d'altres convencions

de referència, com la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial del 1965 o la Convenció contra la Tortura i altres Tractes o Penes Cruels, Inhumans o Degradants del 1984, així com les Recomanacions Generals que les interpreten.

La seva evolució també ha estat conceptual, atès que inicialment basava la responsabilitat dels Estats en la determinació de si l'ús de la violència havia estat excessiu. Amb el pas del temps ha anat prioritzat el criteri de si el recurs a la violència estava justificat en si mateix o no, relegant a un segon pla el del dany causat. La tipologia de casos analitzats també ha anat evolucionant. Inicialment el Tribunal va prestar atenció a les situacions de violència contra persones sota custòdia policial (o de funcionaris de presons) i en els darrers anys ha començat a posicionar-se sobre casos en què la persona no estava privada de llibertat, com les identificacions i escorcolls al carrer o els dispositius policials d'ordre públic. El Tribunal d'Estrasburg ha afirmat que els criteris sobre l'ús de la violència en els casos de privació de llibertat són vàlids per aquestes altres situacions, atès que la impotència d'aquelles persones, entesa com a dificultat d'autoprotecció i de moviment, hi era equiparable.

L'anàlisi del TEDH també ha anat evolucionant d'acord amb la progressiva sofisticació dels cossos policials i de l'armament que usen; les recomanacions internacionals dels Relators Especials de les Nacions Unides contra la tortura, la llibertat d'expressió o el dret de manifestació i participació; el progressiu reconeixement institucional de la funció democràtica de l'anomenat dret a la protesta; i el consens social sobre la necessitat de fiscalitzar l'actuació dels cossos policials i de depurar responsabilitats disciplinàries i judicials quan es cometin abusos i mala praxis.

Així doncs, l'anomenat marc democràtic de l'ús de la violència o força policial ve conformat pels criteris interpretatius de l'abast de les obligacions dels Estats en aspectes tan diversos com la formació dels cossos policials, la planificació dels dispositius d'ordre públic, la necessitat i la proporcionalitat de l'ús de la violència, l'ús de material antiavalots, la necessitat d'identificació policial o la investigació efectiva d'aquells abusos o males praxis.

Compendi de criteris
del Tribunal Europeu
dels Drets Humans
sobre el límit demo-
cràtic de l'ús de la
violència per part
dels cossos policials

1

Pautes sobre el marc legal internacional

ÍNDEX

Int. _____

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

ANNEX

1.1.

La prohibició de torturar i maltractar, una prohibició absoluta

La jurisprudència del TEDH sobre els abusos o males praxis policials es fonamenta en la prohibició absoluta d'infligir tortura i maltractaments, d'acord amb l'article 3 de la Convenció Europea dels Drets Humans i l'article 2 de la Convenció contra la Tortura. Aquella prohibició absoluta va ser ampliada a qualsevol tracte i pena inhumana, cruel o degradant mitjançant l'Observació General número 2 del Comitè contra la Tortura del 2008. Des dels anys noranta les sentències del Tribunal han anat esmentant que aquella prohibició absoluta roman vigent inclús en els contextos més difícils i extrems, com podria ser la lluita antiterrorista o contra el crim organitzat. Aquesta prohibició també és extensible a la gestió de l'ordre públic per part dels cossos policials.

En l'assumpte **Selmouni contra França del 1999**, relatiu al maltractament d'un detingut per part dels agents de custòdia, el Tribunal d'Estrasburg va esmentar que, “[f]ins i tot en les circumstàncies més difícils, com ara la lluita contra el terrorisme i el crim organitzat, la Convenció prohibeix en termes absoluts la tortura i els càstigs o tractes inhumans o degradants. L'article 3 no preveu cap restricció, segons la majoria de les clàusules normatives de la Convenció i dels protocols número 1 i 4, i d'acord amb l'article 15 § 2 no admet cap excepció, fins i tot en el cas d'emergència pública que amenaça la vida de la nació”¹.

¹ Les traduccions són nostres i ometen les cites de sentències anteriors i la referència a d'altres paràgrafs que realitza el Tribunal en el text de la sentència.

1.2.

La distinció entre la tortura i el maltractament

El Tribunal d'Estrasburg, seguint les definicions dels articles 1 i 16 de la Convenció contra la Tortura, distingeix entre la tortura i els tractes o penes inhumans, cruels o degradants (maltractaments) en funció de la finalitat de la conducta dels funcionaris perpetradors. La distinció entre una i altra categoria no sempre és clara i molts tribunals nacionals solen fonamentar-la en la gravetat del patiment físic o emocional infligit. Però la penalització superior de la tortura rau sobretot en el fet que aquesta suposa una instrumentalització deliberada del patiment aliè per assolir una sèrie de finalitats taxades, com l'obtenció d'informacions, la represàlia o càstig, la intimidació o coacció o la discriminació. A l'Estat espanyol es dona la peculiar circumstància que els delictes de tortura i de maltractament (delictes contra la integritat moral) no es corresponen amb les categories de tortura, tractes o penes inhumans, cruels o degradants de la Convenció contra la Tortura (CAT). El delicte de tortura de l'article 174 del Codi Penal omet una de les finalitats que sí que contempla aquella Convenció i que, de fet, seria la més recurrent: la de coaccionar o intimidar les persones.

En el referit assumpte **Selmouni contra França del 1999**, el Tribunal va esmentar que “[e]ls actes denunciats certament pretenien crear sentiments de por, angoixa i inferioritat capaços d’humiliar, degradar i possiblement trencar la resistència física i moral del demandant. Per tant, el Tribunal detecta elements prou greus com per conferir a aquest tractament un caràcter inhumà i degradant”.

En l'assumpte **Rizvanov contra Azerbaidjan del 2012**, relatiu als cops de bastó policial a un fotoperiodista que cobria una manifestació, la sentència va esmentar que “[e]l Tribunal ha considerat que el tractament és ‘inhumà’ perquè, entre altres coses, va ser premeditat, es va aplicar durant hores i va provocar tant lesions corporals reals com un intens patiment físic i mental. El Tribunal ha considerat que el tractament és ‘degradant’, ja que va originar en la víctima sentiments de por, angoixa i inferioritat capaços d’humiliar-la i degradar-la”.

En l'assumpte **Céstaro contra Itàlia del 2015**, relatiu a la violència d'agents antiavalots contra manifestants mentre estaven dormint a l'escola a on s'allotjaven, el Tribunal va esmentar que, “[e]n certs assumptes, els fets del cas han portat el Tribunal a considerar que els maltractaments en qüestió haurien de qualificar-se de tortura ‘després d’aplicar conjuntament els dos criteris esmentats anteriorment, a saber, la gravetat del patiment i la voluntat deliberada’ (...). En determinats casos, el Tribunal, en el seu raonament, ha basat la constatació de ‘tortura’ menys en el caràcter intencionat dels maltractaments que en el fet que havien ‘causat dolor i sofriment sever’ i que eren ‘de caràcter especialment greu i cruel’ (...). En altres sentències, ha atribuït un pes especial al caràcter gratuït de la violència comesa contra la persona detinguda, per arribar a una constatació de

'tortura'. (...) El Tribunal ha considerat que els maltractaments tenien clarament el caràcter de 'represàlies' o 'càstigs corporals' i que, en aquell context, l'ús de la força no tenia base jurídica”.

1.3.

La importància del patiment emocional

El Tribunal Europeu dels Drets Humans ha anat atorgant una importància progressiva a l'impacte psíquic o emocional, derivats de la por o de la denigració provocats per l'ús de la violència policial a l'hora de determinar si s'ha violat la prohibició de torturar i maltractar continguda a l'article 3 CEDH.

En el referit assumpte **Rizvanov contra Azerbaidjan del 2012**, el Tribunal va esmentar que “[e]l caràcter relativament lleu de les lesions sofertes pel demandant, que no va requerir intervencions mèdiques greus, suggereix que no va experimentar cap dolor o sofriment físic greu o prolongat. No obstant això, els maltractaments que es van denunciar van suscitar al demandant sentiments de por, angoixa o inferioritat capaços d'humiliar-lo i degradar-lo i, per tant, eren prou greus per assolir un nivell mínim de severitat i considerar-los inhumans i tractament degradant d'acord amb l'article 3 [CEDH]”.

En l'assumpte **Perişan i altres contra Turquia del 2010**, relatiu a la dissolució d'un motí penitenciari per part d'agents antiavalots en què alguns interns van morir, el Tribunal va considerar que era “[i]nnegable que aquests demandants van patir dolor físic i que, fos quina fos la seva naturalesa, el tractament del qual van ser víctimes va assolir el llindar de gravetat exigida per l'article 3 [CEDH]. A més, de ben segur que van sentir una profunda sensació d'angoixa en el moment dels fets, enfront d'una violència cega i de tanta intensitat que no podien saber si sobreviurien. El Tribunal considera que aquesta forma d'amenaça, susceptible d'inspirar a les víctimes sentiments de por i inferioritat capaços d'humiliar-les i degradar-les, era, a més, prou real i immediata com per encaixar en el concepte de 'tracte inhumà”.

Un altre criteri rellevant del Tribunal és el d'atorgar importància a les circumstàncies de la víctima a l'hora d'avaluar tant la gravetat de la conducta de l'agent infractor com del patiment físic o emocional infligit. A la pràctica, el Tribunal ha tingut en consideració circumstàncies com l'estat de salut, l'edat, el gènere o la pertinença de la persona a un col·lectiu vulnerabilitzat. En l'assumpte **Bouyid contra Bèlgica del 2015**, relatiu a unes bufetades que uns agents van propinar a dos joves que es trobaven a comissaria, el Tribunal refereix que, “[p]er encaixar en l'article 3 [CEDH], els maltractaments han d'assolir un mínim de gravetat. L'avaluació d'aquest mínim depèn de totes les dades relatives de la causa, en particular la durada del tractament i els seus efectes físics o mentals, així com, de vegades, el sexe, l'edat, l'estat de salut de la víctima, etc.(...) Entre els altres factors a tenir en compte, hi ha el propòsit pel qual es va infligir el tractament, així com la intenció o la motivació que el va inspirar”, entenent-se que el fet que un tractament no pretengués “humiliar o menystenir

a la víctima no exclou definitivament la constatació d'una violació de l'article 3 [CEDH]". (...) "Els maltractaments que assoleixen un llindar mínim de gravetat generalment comporten danys corporals o sofriment físic o mental greu. Tanmateix, fins i tot en absència de perjudicis d'aquest tipus, quan el tractament humilia o degrada una persona, mostrant una manca de respecte o disminució de la seva dignitat humana, o origina en la persona sentiments de por, angoixa o inferioritat susceptibles de trencar la seva resistència moral i física, es pot qualificar de degradant i, per tant, també encaixa en la prohibició establerta a l'article 3".

2

Pautes sobre les obligacions estructurals prèvies a les intervencions policials

Les sentències del Tribunal d'Estrasburg també es fonamenten en l'obligació dels Estats, de desplegar mesures proactives per a prevenir els actes de tortura i de maltractament, d'acord amb l'article 2 de la Convenció contra la Tortura (CAT). Aquesta obligació general es concreta en l'exigència d'implementar una sèrie de condicions estructurals prèvies a les intervencions policials, que tenen per objectiu dissuadir i impedir que es donin situacions d'abús o de mala praxi policial.

2.1.

L'existència d'un marc legal adequat

Diversos dels assumptes analitzats pel TEDH argumenten la responsabilitat de l'Estat no només per la violència concreta desplegada sinó pel fet que aquesta hagi estat comesa per la manca de condicions estructurals que l'Estat hauria d'haver bastit per assegurar una adequada protecció de la seva ciutadania. Entre elles es troba l'exigència de comptar amb un marc regulador adequat sobre l'ús de la violència per part dels agents policials. Les línies directrius de la Comissió de Venècia sobre el dret de reunió i manifestació, revisades el 2019, recomanen que la legislació nacional defineixi conceptes clau com el de legítima defensa o estableixi criteris essencials com el del caràcter raonable de l'ús de la violència, el del risc real i/o imminent d'agressió, la progressió de mitjans o la manca d'alternatives a l'ús de la violència.

En el referit assumpte **Perişan i altres contra Turquia del 2010**, el Tribunal esmenta que “[a]questes explicacions es contradiuen amb la gravetat dels resultats de la intervenció [policial] litigiosa, que no es pot considerar organitzada a fi de reduir al mínim els riscos mortals per a les persones privades de llibertat. Tot i estar completament sota l'autoritat i la responsabilitat de l'Estat, vuit persones van morir a causa de múltiples ferides i fractures, incloses les cranials i les costals, causades per bastons policials o altres objectes contundents. No ens podríem acostar amb imputar un balanç com aquell a la manca de formació, d'informació o d'instruccions adequades que haurien deixat els agents en el terreny de la vaguetat. [El balanç] [s']explica també per l'absència de regulacions rigoroses capaces d'oferir als ciutadans el nivell de protecció requerit, en particular en els casos en què, com en l'actual, s'utilitza una força potencialment letal”.

En l'assumpte **Izci contra Turquia del 2013**, relatiu a una manifestant colpejada pels agents antiavalots en la dissolució d'una manifestació, el Tribunal esmenta que “els agents de l'ordre, com la policia o la gendarmeria, no s'han de deixar en el terreny de la vaguetat quan realitzin les seves funcions, ja sigui en el context d'una operació preparada o d'una persecució espontània d'una persona que es consideri perillosa: el marc jurídic i administratiu hauria de definir les circumstàncies limitades en què els funcionaris policials poden utilitzar la força i les armes de foc, a la llum de les normes internacionals que s'han desenvolupat al respecte. (...) Cal subratllar que el Govern demanat no ha intentat argumentar que hi havia instruccions clares i adequades en el moment dels fets que reguessin l'ús de gasos lacrimògens i que els agents de policia que van atacar la demandant i altres manifestants van actuar d'acord amb aquestes instruccions. En qualsevol cas, el Tribunal assenyala que la directiva sobre l'ús de gasos lacrimògens que s'ha resumit en anteriors paràgrafs, no es va emetre fins uns tres anys després de l'incident que va donar lloc a la present demanda. (...) No obstant això, més enllà d'enumerar els gasos lacrimògens com una de les armes que poden utilitzar els agents policials, aquesta llei no estableix cap circumstància específica en què els gasos lacrimògens es puguin utilitzar d'acord amb les obligacions internacionals de Turquia”.

En el referit assumpte **Céstaro contra Itàlia del 2015**, el Tribunal va esmentar que l'absència d'un delictes en el Codi Penal sobre tortura o maltractament va provocar que la violència policial fos sancionada [pels Tribunals] com a simples lesions, facilitant la prescripció dels delictes i contravenint les obligacions derivades de la Convenció contra la Tortura. La sentència referia que, “[e]n absència d'un delictes penal *ad hoc* [de tortura o maltractament] en l'ordenament jurídic italià, la violència en qüestió va ser processada pels delictes de danys corporals simples o agreujats que, en aplicació de l'article 157 del Codi Penal, havien estat arxivats per prescripció en el curs del procediment. (...) En efecte, l'absència d'una legislació penal suficient per a prevenir i reprimir eficaçment els autors d'actes contraris a l'article 3 [CEDH] pot impedir a les autoritats de perseguir els atacs contra aquest valor fonamental en les societats democràtiques, d'avaluar-ne la gravetat, de pronunciar penes adequades i d'excloure l'aplicació de qualsevol mesura susceptible d'afeblir excessivament la sanció, en detriment del seu efecte preventiu i dissuasiu”.

2.2.

L'existència d'una formació suficient dels cossos policials

El Tribunal d'Estrasburg, en diverses de les seves sentències, es fa ressò de les recomanacions internacionals en base a les quals s'estableix la premissa que l'adequada formació dels agents és allò que els habilita per a adoptar les millors decisions operatives en cada moment, trobar solucions raonables per a conciliar els drets en joc, i evitar l'escalada del conflicte i haver d'arribar a usar la força. A títol d'exemple es poden citar les recomanacions sobre una policia democràtica de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) del 2008, que esmenten que només els agents que hagin demostrat un saber estar psicològic haurien de poder dur armes; així com les recomanacions del Comitè per a la Prevenció de la Tortura del Consell d'Europa (CPT), que, dins dels criteris de selecció dels agents dels cossos policials, inclouen la seva capacitat de comunicació i negociació.

En l'assumpte **Davydov i altres contra Ucraïna del 2010**, relatiu al maltractament d'interns en un centre penitenciari en el curs de l'entrenament d'agents especials, el Tribunal recorda que, "l'article 3 de la Convenció [CEDH], com l'article 2 de la Convenció [CAT], estableixen una obligació positiva per part de l'Estat de formar els funcionaris de la policia de manera que es garanteixi un alt nivell de competència en la seva conducta professional per a què ningú sigui sotmès a tortures o tractaments contraris a les seves disposicions. Això també pressuposa que les activitats de formació dels funcionaris encarregats de fer complir la llei, inclosos els funcionaris de les institucions penitenciàries, no només s'ajustin a aquesta prohibició absoluta, sinó que també tinguin com a objectiu prevenir qualsevol possible tractament o conducta d'un funcionari de l'Estat que pugui ser contrari a la prohibició absoluta de la tortura i dels tractes o càstigs inhumans o degradants".

En el referit assumpte **Bouyid contra Bèlgica del 2015**, relatiu a unes bufetades que uns agents van propinar a dos joves que es trobaven a comissaria, el Tribunal esmenta que, "[d]'altra banda, l'article 3 de la Convenció [CEDH] estableix una obligació positiva per part dels Estats de formar els agents de manteniment de l'ordre, de manera que es garanteixi un alt grau de competència en el seu comportament professional per a què ningú sigui sotmès a un tractament contrari a aquella disposició".

2.3.

L'existència d'una adequada planificació de les intervencions policials

Les sentències del Tribunal d'Estrasburg van en la línia de les directrius de la Comissió de Venècia sobre el dret de reunió i de manifestació, que reclamen que els dispositius d'ordre públic integrin el respecte dels Drets Humans i minimitzin els riscos de causar danys. La planificació de les actuacions policials suposa preveure els diferents escenaris, els seus actors i un ventall d'alternatives per a resoldre'ls. Aquests dispositius s'haurien de basar en l'anomenat principi de "cap sorpresa", i haurien de permetre que les persones congregades dins la massa puguin reaccionar de forma individual a les ordres policials i a la confrontació amb els seus agents.

En l'assumpte **Bartesaghi i altres contra Itàlia del 2017**, relatiu a la violència d'agents antiavalots contra manifestants mentre estaven dormint a l'escola on s'allotjaven, el Tribunal esmenta que "aquests elements mostren els defectes en la planificació de l'operació policial. Les forces de l'ordre no es van enfrontar a una situació d'emergència o a una amenaça immediata que impedís la planificació d'una resposta adequada, adaptada al context i proporcional a les potencials amenaces. El Tribunal considera que els alts funcionaris van tenir l'oportunitat de planificar la intervenció de la policia, d'analitzar tota la informació disponible i de tenir en compte la situació de tensió i estrès a què havien estat sotmesos els agents de policia en les quaranta-vuit hores prèvies. El Tribunal subratlla particularment el fet que, malgrat la presència a Gènova de funcionaris experimentats que formaven part de l'alta jerarquia policial, no es va emetre cap directriu específica sobre l'ús de la força ni es van proporcionar instruccions als agents sobre aquell aspecte decisiu".

3

Pautes sobre el desenvolupament de les intervencions policials

ÍNDEX

Int. _____

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

ANNEX

3.1.

La necessitat d'instruccions prèvies clares

El TEDH ha abordat en diferents sentències la necessitat que les autoritats i els alts comandaments policials proporcionin directrius concretes als agents actuants. Aquestes directrius no només han de delimitar l'objectiu i el mètode d'execució de les ordres, sinó que també han de proporcionar criteris clars sobre la protecció dels drets de les persones que es veuran involucrades en aquella actuació policial, ja en siguin protagonistes, persones circumstancialment presents o fins i tot altres professionals sobre el terreny com sanitaris o periodistes. En l'assumpte **Makaratzis contra Grècia del 2004**, relatiu a una persecució policial que va acabar amb el fugitiu ferit de bala, el Tribunal esmenta que “[a]ixò significa que les operacions policials, a més de ser autoritzades per la legislació nacional, han d'estar prou delimitades per aquella legislació, en el marc d'un sistema de garanties adequades i efectives contra l'arbitrarietat i l'abús de la força, i inclús contra els evitables”. Segons el Tribunal, això implica, per exemple: “[prendre] en consideració no només els actes dels agents estatals que realment hagin utilitzat la força, sinó també totes les circumstàncies que els envolten, molt particularment la seva preparació i el control exercit sobre ells (...); [i tenir en compte] que els agents de policia no han d'estar en un terreny vague quan compleixen les seves funcions, ja sigui en el context d'una operació preparada o en la persecució espontània d'una persona percebuda com a perillosa: un marc legal i administratiu hauria de definir les limitades condicions en què els funcionaris policials po-

den utilitzar la força i les armes de foc, d'acord amb les normes internacionals desenvolupades en aquesta àrea". Així mateix, cal considerar "[s]i l'operació en qüestió estava emmarcada per normes i organitzada de manera que es reduïssin al màxim els riscos de causar la mort de l'interessat. (...) Per tant, [en aquest cas] es plantegen seriosos dubtes sobre la forma en què es va organitzar i es va dur a terme l'operació. És cert que el centre de control va donar algunes instruccions a una sèrie d'agents de policia amb els quals s'havia contactat expressament, però d'altres policies, que van actuar per iniciativa pròpia, van donar un cop de mà als seus companys sense haver rebut cap instrucció. La manca d'una cadena de comandament clara és un factor que, per la seva naturalesa, ha d'incrementar el risc que alguns agents de policia disparin temeràriament. (...) [E]n aquella època, ni els agents de policia a nivell individual ni l'operació policial col·lectiva tenien una estructura adequada, que hauria d'haver estat prevista en la legislació i en la pràctica nacional". El Tribunal va assenyalar que "[e]l 1995, any en què es va produir l'episodi en qüestió, l'ús d'armes per part dels agents de l'Estat es regia per una legislació reconeguda com a obsoleta i incompleta per a una societat democràtica moderna. El sistema establert no proporcionava a les autoritats policials recomanacions i criteris clars per a l'ús de la força en temps de pau. Els agents de policia que van perseguir i finalment van detenir el demandant, van poder actuar amb molta autonomia i prendre iniciatives temeràries, cosa que probablement no hauria succeït si haguessin estat formats i haguessin rebut instruccions adequades. La manca de regles clares també pot explicar perquè alguns agents de policia van participar espontàniament en l'operació, sense informar-ne a un comandament central".

3.2.

La necessitat d'anticipació i l'adequació de les ordres durant el desenvolupament dels esdeveniments

El Tribunal esmenta aquestes dues premisses com a condició indispensable per a què les actuacions policials estiguin adaptades als estàndards internacionals. En l'assumpte **Güler i Öngel contra Turquia del 2012**, relatiu a la dissolució d'una manifestació per part dels agents antiavalots, la sentència posa el pes en el fet que els comandaments i els agents van ser els primers en arribar al lloc dels fets, amb anterioritat a què s'iniciés la manifestació. El fet de poder observar i preveure el desenvolupament dels esdeveniments hauria hagut d'incidir en l'adequació del desenvolupament de l'actuació policial. El Tribunal esmenta que, "[e]n aquest sentit, el Tribunal també observa a partir del vídeo de l'incident que un grup molt nombrós d'agents de policia, tots equipats amb cascos, màscares antigàs i altres equips necessaris, s'havien desplegat a la zona abans de la manifestació. Per tant, no és possible concloure que les forces de l'ordre van ser cridades a reaccionar sense una preparació prèvia. A més, el Govern no ha proporcionat cap informació que demostrï

que la intervenció de les forces de seguretat estava correctament regulada i organitzada de manera que es minimitzés en la mesura del possible el risc de danys corporals per als manifestants. El Tribunal conclou, per tant, que tot i que un petit grup de manifestants va atacar els agents de la policia després de la roda de premsa, no es pot concloure que la força utilitzada per la policia contra els demandants, que formaven part dels manifestants que van oposar resistència, estigués justificada”.

En el referit assumpte **Céstaro contra Itàlia del 2015**, el Tribunal esmenta que “[l]es autoritats van tenir prou temps per organitzar adequadament l’operació d’entrada i registre; d’altra banda, no consta a l’expedient judicial que la policia hagués de reaccionar urgentment davant d’esdeveniments imprevistos que haurien sorgit durant el curs d’aquella operació”.

3.3.

La necessitat de proporcionalitat en la violència emprada

El Tribunal, en les seves sentències, ha analitzat en profunditat els requisits que legitimen l’ús de la violència per part dels funcionaris de l’Estat, inspirant-se en els estàndards internacionals. L’anomenat principi de proporcionalitat engloba en realitat tot un seguit de requisits més amplis. Aquests consisteixen en que la violència emprada pels agents persegueixi una finalitat regulada per llei (principi de legalitat); que no hi hagi d’altres mètodes menys lesius per assolir aquella finalitat (principi de necessitat); que la violència emprada sigui proporcional a aquella finalitat i que no hi hagin esdeveniments injustificats (principi de proporcionalitat); i que es planifiqui i reavalui la situació constantment per mirar d’evitar tot el possible l’ús de la violència (principi de precaució). Un document de referència que analitza cadascun dels requisits de l’ús legítim de la violència és el titulat “Ús de la força al marge de la detenció i prohibició de la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants”, del Relator de les Nacions Unides sobre la tortura del 2017.

En el referit assumpte **Izci contra Turquia del 2013**, el Tribunal esmenta que “[é]s crucial subratllar que l’article 3 de la Convenció [CEDH] no permet realitzar una ponderació entre la integritat física d’una persona i l’objectiu de mantenir l’ordre públic. (...) El Tribunal ha examinat les imatges de vídeo dels esdeveniments presentats i ha constatat els mètodes violents emprats pels agents de policia. Després d’haver examinat les imatges que mostren agents policials colpejant els manifestants que intentaven fugir del lloc, havien caigut a terra i s’amagaven dels agents, a més d’aquests agents gasejant indistintament els manifestants amb gas lacrimogen tot afectant, no només els manifestants, sinó inclús a les persones dels voltants sense relació amb la manifestació, el Tribunal no considera convincents les afirmacions del Govern segons les quals la força utilitzada pels agents de policia era proporcional. (...) Cal destacar que el Govern no ha fet referència a cap prova

que demostrí que la demandant havia oposat resistència als agents de policia. En qualsevol cas, el fet que la demandant no hagi estat arrestada i no s'hagi iniciat cap procediment contra ella per cap delictes penal (com ara oposar resistència a un agent de policia) és un altre indicatiu de que no va causar cap perill per a l'ordre públic ni per als policies, sinó que, com altres manifestants, va ser atacada indiscriminadament pels agents de policia”.

En el referit assumpte **Bouyid contra Bèlgica del 2015**, el Tribunal esmenta que “[e]l tercer intervinent [*amicus curiae*] subratlla que la legislació internacional en matèria de Drets Humans només permet l'ús de la força física per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei en la mesura que sigui necessària i proporcional a un objectiu legítim. [Aquest] [f]a referència a l'article 10 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, a l'Observació General número 20 del Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides, al Codi de conducta de les Nacions Unides per als funcionaris responsables de fer complir la llei, als Principis bàsics de les Nacions Unides sobre ús de la força i les armes de foc per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei, al Codi europeu d'ètica policial, a les normes penitenciàries (a les quals fan referència el Tribunal i el CPT en el seu treball), així com a la Guia per a una força policial democràtica de l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa [OSCE]. [El tercer intervinent en] [d]edueix els principis següents: tothom té dret a no ser sotmès a tortures ni a penes o tractes cruels, inhumans o degradants; el conjunt de principis de les Nacions Unides per a la protecció de totes les persones sotmeses a una forma de detenció o presó s'han d'interpretar de manera que estenguin el més àmpliament possible la protecció contra els abusos; primer, s'han de provar els mitjans no violents i la força només s'ha d'utilitzar quan sigui estrictament necessària i només amb l'objectiu d'aplicar la llei de manera legal; en el tracte dispensat a les persones detingudes, els agents de la policia no han d'emprar la força, excepte quan sigui estrictament necessari per al manteniment de la seguretat o l'ordre dins de la institució o en cas d'amenaça per a la seguretat personal; no es poden al·legar excepcions ni excuses en cas d'ús il·legal de la força; l'ús de la força ha de ser sempre proporcionat a les finalitats legals; es requereix moderació en cas d'utilització de la força; s'han de minimitzar els danys i les lesions; s'ha de posar en marxa una gamma de mitjans que permeti un ús diferenciat de la força; els funcionaris encarregats de fer complir la llei haurien de ser formats en els diferents mitjans d'ús diferenciat de la força i en l'ús de mitjans no violents”.

3.4.

La necessitat d'autocontenció i de tolerància per part dels agents actuants

El Tribunal, en reiterades sentències, denuncia la tendència general de dur a terme actuacions policials “vigoroses” i esmenta la necessitat que els agents actuïn de manera reflexiva i ponderada en les seves intervencions, per no provocar una escalada de la tensió. En el referit assumpte

Izci contra Turquia del 2013, la sentència esmenta que “[e]l Tribunal considera que, tal i com ha dit en diverses sentències sobre casos similars contra Turquia, els agents de policia en aquest cas no van mostrar cap grau de tolerància i moderació abans d'intentar dispersar una multitud que no representava cap perill per a l'ordre públic i no participava en actes de violència. D'aquesta manera, sembla que la resposta precipitada de la policia envers la concentració pacífica dels manifestants va provocar caos, i l'ús consegüent de la força desproporcionada per part dels agents de la policia va resultar en la lesió del demandant”.

En l'assumpte **Laguna Guzmán contra Espanya del 2021**, relatiu a una manifestant lesionada pels cops de bastó policial en la dispersió d'una manifestació, el Tribunal torna a esmentar que, “[t]ot i que les normes que regulen les assemblees públiques, com el sistema de notificació prèvia, són essencials per al bon funcionament dels esdeveniments, ja que permeten a les autoritats minimitzar la interrupció del trànsit i prendre altres mesures de seguretat, la seva aplicació no pot esdevenir una finalitat en si mateixa. En particular, quan els manifestants irregulars no participen en actes de violència, el Tribunal ha exigut als poders públics que demostrin un cert grau de tolerància envers les reunions pacífiques si no es vol privar de tota substància la llibertat de reunió garantida per l'article 11 de la Convenció”.

3.5.

La responsabilitat dels comandaments policials per l'actuació dels seus subordinats

Tal i com reivindiquen les directrius de la Comissió de Venècia sobre dret de reunió i de manifestació, el Tribunal, en alguna sentència, ha incidit en la necessitat que les estructures de comandament estiguin perfectament establertes i siguin identificables, a fi de permetre una bona coordinació i la posterior atribució de les decisions operatives. Aquesta estructuració de les funcions i de les responsabilitats és imprescindible per a què, en finalitzar les actuacions, els responsables puguin rendir comptes sobre la protecció dels drets, la salut, la seguretat, la salvaguarda dels periodistes, l'impacte de l'operatiu policial en la societat, la planificació operativa, l'avaluació dels riscos, el material emprat i la necessitat o no de millorar la formació en qüestions d'ordre públic.

En el referit assumpte **Céstaro contra Itàlia del 2015**, el Tribunal esmenta que les sentències dels tribunals italians havien apreciat que els agents antiavalots havien actuat amb el coneixement i la tolerància dels seus superiors. En concret, esmenta que, “[e]n la seva valoració de la responsabilitat individual dels acusats, el tribunal va determinar que, donades les circumstàncies

del cas, els autors materials havien actuat amb la convicció que els seus superiors toleraven la seva conducta, que feien seva. [Els Tribunals italians] van precisar que el fet que certs funcionaris i executius, presents en el lloc dels fets des de l'inici de l'operació, no impedissin immediatament la continuació de la violència, havia contribuït a l'actuació dels agents del VII nucli *antisommossa* i d'altres membres de les forces d'ordre. Per tant, als ulls del tribunal, només aquests funcionaris i executius podien ser considerats culpables de complicitat en el delictes de lesions. (...) Per al Tribunal de Cassació [italià], l'elevat nombre d'agents, la manca d'instruccions sobre les alternatives a una agressió amb gasos lacrimògens a l'escola i l'absència de qualsevol directriu sobre l'ús de la força contra els [seus] ocupants va mostrar, entre altres elements, que aquella operació no es concebia com una entrada i registre inofensiva. Aquella modalitat operativa va comportar la pallissa de gairebé tots els ocupants de l'escola; d'això se'n deriva la confirmació de la responsabilitat, entre d'altres, dels funcionaris al capdavant del VII nucli *antisommossa*. En primer lloc, [els comandaments] no haurien proporcionat cap orientació sobre com 'assegurar' l'edifici i mai van informar els agents actuants de la possible presència de persones inofensives; d'altra banda, tampoc haurien evitat l'atac a les persones de fora de l'edifici, la violenta irrupció a l'escola i l'atac als seus ocupants. En conclusió, com bé va resoldre el tribunal d'apel·lacions [italià], aquells funcionaris haurien estat conscients que la violència era inherent a aquell tipus d'operacions”.

En l'assumpte **Süleyman Çelebi i altres contra Turquia del 2016**, relatiu a la dispersió violenta d'una manifestació de 1er de maig, el Tribunal va dictaminar la violació material de l'article 3 CEDH, per la innecessària violència comesa en la dispersió i la violació d'aquell mateix article en la seva vessant procedimental, en tant que la investigació no hauria inclòs els responsables polítics i policials de donar les ordres. El Tribunal esmenta que, “[p]el que fa a la suposada impunitat dels superiors, és a dir, el Prefecte d'Istanbul i el Director de Seguretat d'Istanbul, el Tribunal constata que la denúncia dels demandants va ser tancada per un sobreseïment dictat pel Ministre de l'Interior, acusat d'haver donat instruccions per incitar les forces de l'ordre a la repressió brutal dels manifestants. Aquesta decisió de sobreseïment es va dur a terme malgrat la sol·licitud del fiscal al Tribunal de Cassació per obrir una investigació contra el Prefecte d'Istanbul i el Director de Seguretat d'Istanbul (...). [El Tribunal] considera que, atesa la violència de la intervenció policial durant la qual es van disparar gasos lacrimògens al pati d'un hospital, una investigació criminal per tal d'aclarir el contingut i l'abast de les ordres que havia rebut la policia tenia importància. De la mateixa manera, el fet que no s'hagi obert cap investigació disciplinària al Ministre provoca inevitablement una sensació de connivència, o almenys d'aprovació de les accions retretes a la policia. Tenint en compte les observacions del Prefecte als mitjans de comunicació i l'abast dels mitjans utilitzats per les forces de l'ordre, difícilment es pot concebre que la policia no seguís certes instruccions específiques. El Tribunal observa que la Llei número 2559, relativa a les funcions i la jurisdicció de la policia, especifica clarament a l'article 2 que la responsabilitat de la dispersió de les manifestacions recau en els superiors jeràrquics de la policia, en aquest cas el Prefecte i el Director de Seguretat que van donar l'ordre de dispersar la multitud”.

3.6.

L'afectació de persones vulnerabilitzades

En el referit assumpte **Céstaro contra Itàlia del 2015**, el Tribunal va recalcar que en l'avaluació de la violència policial, tant des del punt de vista de la justificació de la seva finalitat com de la seva gravetat, s'havia de tenir en compte l'afectació potencial o real de persones vulnerables o en situació d'indefensió. En aquest cas el Tribunal, a la hora d'avaluar la legitimitat de la violència policial, va tenir en compte que a l'escola la majoria de manifestants estaven dormint i, per tant, estaven indefensos i que hi havia diverses persones d'edat avançada que van ser igualment agredides. El Tribunal esmenta que, “[a] més, segons aquesta sentència, els agents de policia s'havien mantingut indiferents a qualsevol condició de vulnerabilitat física relacionada amb el sexe i l'edat i a qualsevol signe de rendició, fins i tot de persones a les quals el soroll de la irrupció acabava de despertar”.

3.7.

La cautela en l'ús de les armes de foc i del material antiavalots

El Tribunal Europeu dels Drets Humans ha seguit una línia interpretativa oscil·lant respecte de si analitzar les lesions derivades de l'ús d'armes de foc i de material antiavalots sota l'angle del dret a la vida de l'article 2 CEDH o sota l'angle de la prohibició d'infligir tortura o maltractaments de l'article 3 CEDH. En qualsevol dels casos, el Tribunal ha donat particular importància a la suficient regulació de l'ús de cada mitjà, al perill potencial de l'arma, al compliment de les convencions internacionals que les regulen, al sentit comú en el seu maneig i a la traçabilitat del seu ús, per tal de poder atribuir la responsabilitat dels resultats lesius als autors materials i als seus comandaments responsables.

En el referit assumpte **Makaratzis contra Grècia del 2004**, el Tribunal admet que els agents no volien causar la mort del fugitiu, però que aquest hagués pogut morir per causa del tiroteig, i valida doncs l'anàlisi de l'assumpte sota l'òptica de l'article 2 CEDH. La sentència esmenta que, “[n]omés en circumstàncies excepcionals, els danys corporals causats per funcionaris de l'Estat poden suposar una violació de l'article 2 de la Convenció [CEDH] quan no hagi mort a víctima. (...) En pràcticament tots els casos, quan una persona és agredida o maltractada per la policia o l'exèrcit, les seves denúncies s'han d'examinar més aviat segons l'article 3 de la Convenció. (...) En el present cas, en el qual diversos agents de l'Estat estan implicats en la causació de lesions al demandant, el Tribunal ha de determinar si la violència utilitzada contra ell va ser potencialment letal i quin impacte ha tingut la

conducta dels agents de policia, no només sobre la integritat física de la persona interessada, sinó també sobre els interessos que se suposa que el dret a la vida protegeix. (...) Tenint en compte, en particular, el grau i el tipus de força emprada, el Tribunal conclou que, amb independència de si els agents de policia tenien intenció de matar el demandant, aquest va ser víctima d'una conducta que, per la seva pròpia naturalesa, va posar la seva vida en perill, fins i tot si finalment va sobreviure”.

En aquella sentència, el TEDH subratlla l'obligació dels Estats i dels seus funcionaris d'assegurar el dret a la vida, dret que passa per establir un marc jurídic que dissuadeixi d'atemptar contra la mateixa. La sentència afegeix que “[l]’obligació de l’Estat sobre aquest particular implica el deure primordial d’assegurar el dret a la vida establint un marc legal i administratiu adequat per dissuadir la comissió d’infraccions contra la persona i confiar en un mecanisme d’aplicació dissenyat per prevenir i suprimir aquests delictes i sancionar les infraccions”.

En l’assumpte **Mizrak i Atay contra Turquia del 2017** relatiu a la dispersió policial d’una manifestació en què un manifestant va morir pel cop al cap d’un pot de gas lacrimogen, el Tribunal va concloure que, “[e]n el moment dels fets, la legislació turca no contenia cap disposició específica que regulés l’ús d’aquests materials durant les manifestacions ni que establís directrius sobre el seu ús (...). De fet, tenint en compte que durant els fets que van tenir lloc a Diyarbakir entre el 28 i el 31 de març del 2006, dues persones, inclosa Tarik Ataykaya, van ser assassinades per l’impacte de pots de gas lacrimogen, podem deduir que la policia va tenir marge per actuar amb molta autonomia i per prendre iniciatives irreflexives, que probablement no s’haguessin donat si [els agents] haguessin rebut una formació i unes instruccions adequades. Pel Tribunal, aquella situació no permet oferir el nivell de protecció del dret a la vida ‘per llei’ que es requereix a les societats democràtiques contemporànies a Europa (...). En efecte, ni la investigació ni el procediment penal van ser capaços d’aclarir l’ús indegut dels pots de gas lacrimogen en aquell cas. En particular, l’expedient judicial mostra que nombrosos agents de policia van utilitzar de forma caòtica pots de gas lacrimogen durant les protestes en qüestió. El nombre d’agents autoritzats a utilitzar aquest tipus d’arma durant l’incident ni tan sols s’estableix amb certesa (...). Tenint en compte les consideracions anteriors, cal assenyalar que no s’ha establert que la força letal utilitzada contra el familiar dels demandants fos ‘absolutament necessària’. El Tribunal dona especial importància al fet que, tenint en compte la forma en què els agents de les forces de l’ordre van utilitzar els pots de gas lacrimogen, les autoritats no van mostrar la vigilància necessària per a garantir que es reduís al mínim qualsevol perill per en Mahsum Mizrak. El Tribunal considera que les autoritats van ser negligents en l’elecció de les mesures adoptades, en un context general d’absència de regulació adequada sobre l’ús de pots de gas lacrimogen per part de les forces de l’ordre”.

En l’assumpte **Kilici contra Turquia del 2019**, relatiu a la dissolució d’una manifestació en què el demandant va ser ferit per una bala de goma, el Tribunal esmenta que, “[t]ot i que, en aquest cas, per sort, la lesió causada per la bala de goma va ser relativament lleu, no és menys cert que en la mesura que la perillositat d’aquestes municions està fora de dubte, el demandant va estar exposat a un risc de lesions més greus. En efecte, igual que en el cas del llançament d’un pot de gas lacrimogen mitjançant un llançador, el tret d’una bala de catxú també suposa un risc de lesions greus, quan

aquesta munició s'utilitza de manera inadequada. Per aquestes raons, [el Tribunal] considera que la lesió presentada pel demandant és suficient per provocar l'entrada en joc de l'article 3 de la Convenció. (...) En conseqüència, segons la jurisprudència pertinent del Tribunal, per a què aquestes accions policials siguin compatibles amb els requisits de l'article 3 de la Convenció [CEDH], les operacions policials, inclòs l'ús de bales de goma, no només han d'estar autoritzades per la legislació nacional, sinó que també han d'estar suficientment delimitades per aquella legislació, en el marc d'un sistema de garanties adequades i efectives contra l'arbitrarietat, l'abús de força i els accidents evitables. Malgrat això, el Govern no fa referència a cap disposició que reguli específicament l'ús de bales de goma durant les manifestacions ni a cap directriu al respecte. Atesa l'absència d'un marc normatiu adequat sobre l'ús de bales de goma durant les manifestacions, així com l'absència de menció de l'ús d'aquest tipus de munició en els atestats policials d'aquell dia, el Tribunal conclou que les forces de l'ordre van actuar sense directrius precises, amb un gran marge d'autonomia. [El Tribunal] [c]onsidera que les úniques disposicions legislatives que descriuen les directrius dels poders conferits a la policia en l'ús de la força no són suficients per si mateixes per fer que el llançament de bales de goma es converteixi en una acció policial regular i adequada en absència de regulacions específiques sobre l'ús d'aquest tipus de munició. Pel Tribunal, aquella situació no permet oferir el nivell de protecció de la integritat física de les persones que es requereix en les societats democràtiques contemporànies a Europa”.

3.8.

La identificació suficient dels agents policials

El Tribunal d'Estrasburg ha adoptat una posició equidistant sobre la identificació policial: d'una banda, no ha exigít explícitament un mètode concret d'identificació, però, de l'altra, ha establert que el grau d'identificació triat pels Estats membres ha de venir acompanyat d'altres mesures o garanties, que permetin establir la identitat de tots els agents involucrats en cas d'abús o mala praxi policial.

En el referit assumpte **Izci contra Turquia del 2013**, el Tribunal esmenta que, “[p]el que fa a la investigació nacional sobre la denúncia de maltractament de la demandant, (...) el tribunal de primera instància va tolerar que els agents de policia amaguessin els seus números d'identitat per evitar ser reconeguts. A més, el Tribunal observa que les autoritats nacionals no van investigar qüestions més àmplies com la planificació i l'execució de l'actuació policial i, de fet, van permetre que els agents de policia es beneficiessin d'ocultar els seus números d'identificació, en arxivar el procediment a causa de la prescripció, i més tenint en compte que la dificultat associada a la identificació dels agents va ser citada pel tribunal de primera instància com a factor que va contribuir a la prolongació del procés penal. Aquestes mancances van implicar que tampoc no fossin cridats els superiors dels agents policials per a retre comptes”.

En el referit assumpte **Céstaro contra Itàlia del 2015**, el Tribunal va esmentar que la manca d'identificació policial era incompatible amb el deure d'investigar amb efectivitat, atès que impedia determinar la responsabilitat de tots els intervinents en els fets. En la sentència va esmentar que “[e]ls agents de policia que van atacar el demandant a l'escola Diaz-Pertini i el van sotmetre físicament a actes de tortura no han estat mai identificats. Per tant, ni tan sols van ser investigats i simplement van quedar impunes. (...) [L]a falta d'identificació dels autors materials dels maltractaments en qüestió prové de la dificultat objectiva de la fiscalia per assolir determinades identificacions i de la manca de col·laboració de la policia durant les investigacions preliminars. El Tribunal lamenta que la policia italiana pogués negar-se impunement a proporcionar a les autoritats competents la col·laboració necessària per identificar els agents susceptibles d'estar implicats en actes de tortura (...). El Tribunal recorda haver dictaminat en assumptes precedents, sota l'angle de l'article 3 de la Convenció, que la impossibilitat d'identificar els membres de les forces de seguretat sospitosos d'actes contraris a la Convenció també era contrària a aquesta. Així mateix, ha subratllat que, quan les autoritats nacionals competents despleguen agents de policia amb la cara emmascarada per mantenir l'ordre públic o per dur a terme una detenció, aquests agents han de mostrar un signe distintiu (per exemple, un número de registre) que, tot i que preservi el seu anonim, permeti identificar-los en cas que l'operatiu policial sigui qüestionat ulteriorment”.

En l'assumpte **Hentschel i Stark contra Alemanya del 2018**, relatiu a les lesions dels agents antiavalots a dos aficionats d'un equip de futbol a la sortida de l'estadi, el Tribunal esmenta que “[e]l CPT [Comité Europeu per a la Prevenció de la Tortura] va reiterar la seva recomanació que les autoritats policials prenguin les mesures necessàries per a garantir que els agents de policia que duguin màscares o altres equips que puguin dificultar la seva identificació estiguin obligats a portar un mitjà d'identificació clarament visible (per exemple, un número a l'uniforme i/o casc). Aquest requisit també és probable que tingui un efecte preventiu i redueixi significativament el risc d'un ús excessiu de la força i altres formes de maltractament. (...) Malauradament, el Govern no les va adoptar, en vista de que la investigació va patir diverses deficiències que la van convertir en ineficaç. En primer lloc, la investigació mai va aconseguir la identificació dels agents de policia desplegats i, per tant, dels possibles sospitosos. Tot i que les autoritats havien desplegat agents amb casc sense cap insígnia identificadora, la unitat investigadora va rebutjar identificar i interrogar els agents en qüestió. (...) Pel que fa a les mesures d'investigació realitzades, el Tribunal observa que els agents antiavalots desplegats no portaven cap etiqueta amb el nom ni cap altre signe identificador individual, sinó tan sols els números d'identificació de la unitat policial a la part posterior dels cascos. El Tribunal reitera que, quan les autoritats nacionals competents despleguen agents de policia emmascarats per mantenir la llei i l'ordre o fer una detenció, aquests agents haurien d'estar obligats a mostrar de forma visible algunes insígnies distintives, com ara un número de garantia. La visualització d'aquestes insígnies asseguraria el seu anonim, alhora que permetria identificar-los i qüestionar-los en cas que l'execució de l'operació policial fos posada en dubte. La conseqüent incapacitat dels testimonis presencials i de les víctimes per a identificar els agents que presumptament van cometre els maltractaments podia conduir a la impunitat virtual d'una determinada categoria d'agents de policia. (...) En conseqüència, el desplegament d'oficials amb casc sense identificació individual, per si mateix, no podia convertir en ineficaç la posterior investigació. No obstant això, en absència d'aquestes insígnies identificadores per als oficials amb casc, les mesures

d'investigació desplegadas per les autoritats a fi d'establir la identitat de les persones responsables del presumpte ús de força excessiva causant de maltractament, cobraven més importància (...). El Tribunal reitera que qualsevol deficiència en una investigació que perjudiqui la seva capacitat per a establir els fets o la identitat de les persones responsables, corre el risc de ser considerada com una falla de l'estàndard d'eficàcia exigida en virtut de la vessant procedimental de l'article 3 [CEDH]. (...) Després d'haver valorat tots els elements rellevants i les circumstàncies de la investigació en aquest cas concret, el Tribunal conclou que no hi ha hagut una investigació efectiva, ja que el desplegament d'agents de policia amb casc sense insígnies identificadores junt amb les dificultats per a la investigació que se'n derivaven, no van ser prou compensades per una investigació exhaustiva”.

3.9.

La conducta infractora prèvia de les víctimes com a justificant de l'ús de violència policial

En l'anàlisi de la legitimitat de l'ús de la violència per part dels cossos policials, el Tribunal ha inclòs reiteradament la conducta prèvia de la persona agreujada, determinant que no és justificable el seu ús contra les persones que hagin mantingut una conducta pacífica. En el referit assumpte **Perişan i altres contra Turquia del 2010**, el Tribunal va considerar rellevant el fet que cap de les persones lesionades o mortes tinguessin cap responsabilitat en el motí. La sentència esmenta que les autoritats turques no podien “[a]argumentar amb legitimitat [la seva actuació] en base a les ‘accions’ de les víctimes durant els esdeveniments o del seu comportament, ja que, com havia indicat el Tribunal, res en l'expedient suggeria que les persones interessades o algunes d'elles participessin activament en els fets en qüestió o ataquessin la policia”.

En el referit assumpte **Rizvanov contra Azerbaijan del 2012**, el Tribunal esmenta que, “[q]uan una persona és confrontada per la policia o un altre agent de l'Estat, el recurs a la força física que no ha estat estrictament necessària en relació amb la conducta d'aquella persona disminueix la dignitat humana i suposa en principi una infracció del dret establert a l'article 3 de la Convenció. (...) El Tribunal no pot acceptar la manifestació del Govern segons la qual, fins i tot en el cas que la policia hagués utilitzat la força contra el demandant, aquesta força hauria estat justificada i no excessiva perquè el demandant no va atendre els requeriments legítims de l'agent. El Tribunal no pot passar per alt el fet que el demandant va ser sotmès a l'ús de la força per part de la policia durant una manifestació autoritzada que estava cobrint com a periodista, amb una armilla blava especial que l'identificava com a tal. És indiscutible que el demandant no va utilitzar la violència contra la policia ni suposava una amenaça per a ella”.

En el referit assumpte **Laguna Guzmán contra Espanya del 2021**, el Tribunal torna a referir la conducta lícita de la perjudicada com a element que vetava l'ús de qualsevol violència contra ella. La sentència esmenta que “[l]a demandant mai no ha estat arrestada ni processada per cap acció violenta durant les protestes, i el seu nom ni tan sols va ser esmentat als informes dels fets d'aquell dia. A més, cal assenyalar que els procediments judicials contra certs manifestants van acabar en sentències absolutòries per part del Jutjat penal número 3, ja sigui per la retirada de càrrecs contra ells o per la manca de proves. En la mesura que aquell procediment penal era rellevant per a determinar les qüestions relatives a la participació d'alguns activistes a la manifestació i la forma en què van ser tractats per la policia, el Tribunal apunta al fet que el Jutjat penal número 3 de Valladolid, després d'examinar les proves, va concloure que els manifestants havien estat reprimits violentament sense previ avís (...) i que no havien provocat l'enfrontament amb els policies. (...) A la llum de les circumstàncies esmentades, el mètode utilitzat per la policia per a dispersar la manifestació no va ser proporcionat”.

3.10.

La prohibició de discriminació en les intervencions policials

El Tribunal d'Estrasburg, en la seva jurisprudència, recorda que l'article 2 de la Convenció contra la Tortura esmenta la discriminació com una de les finalitats que fa que una situació de maltractament pugui ser considerada com a tortura. En l'avaluació de la gravetat de la violència infligida el Tribunal també té en compte el fet que la víctima pertanyi a una comunitat vulnerabilitzada. En l'assumpte **Beauty Salomon contra Espanya del 2012**, relatiu als tractes degradants de dos policies locals de Palma de Mallorca envers una dona migrada que exercia la prostitució, el Tribunal esmenta “que la valoració de la mínima gravetat [del patiment infligit] és relativa per definició; i depèn del conjunt d'elements del cas, en particular de la durada del tracte i dels seus efectes físics o mentals, així com, de vegades, del sexe, de l'edat i de l'estat de salut de la víctima”.

En aquest assumpte el Tribunal analitza els cops i les vexacions dispensats pels policies locals envers la demandant, des de l'angle dels articles 3 i 14 CEDH relatius a la prohibició de maltractament i de discriminació. El Tribunal aborda la qüestió del racisme institucional, partint de la definició internacional de discriminació que la concep com a qualsevol distinció, exclusió o restricció que tingui com a finalitat o com a efecte perjudicar o anular el reconeixement, el gaudi o l'exercici, de manera igual als altres, de qualsevol dret humà o llibertat fonamental en l'àmbit polític, econòmic, social, cultural, civil o en qualsevol altre àmbit. Pel que fa al concepte de discriminació vinculat a la prohibició de la tortura i dels maltractaments, el Tribunal segueix la línia interpretativa desenvolupada per les Nacions Unides, entre d'altres en el recent “Informe del Relator especial contra la Tortura de les Nacions Unides”, de 20/3/2020, que considera que per apreciar la seva existència, no es requereix un propòsit deliberat discriminator, sinó que resulta suficient l'existència d'un nexa amb la discriminació o amb l'efecte discriminator.

En el referit assumpte de **Beauty Salomon contra Espanya del 2012**, el Tribunal esmenta que, “quan s’investiga sobre incidents violents, les autoritats de l’Estat tenen, a més, l’obligació d’adoptar totes les mesures raonables per a descobrir si hi ha alguna motivació racista, i per a establir si els sentiments d’odi o els prejudicis basats en l’origen ètnic han tingut alguna incidència en els esdeveniments (...). A més, el deure que tenen les autoritats de comprovar si un acte de violència es vincula amb actituds racistes, constitueix un aspecte de les obligacions procedimentals a què els obliga l’article 3 de la Convenció; però aquesta obligació també es deriva implícitament de la responsabilitat que pesa sobre les autoritats, en virtut de l’article 14 de la Convenció, d’assegurar sense discriminació el respecte del valor fonamental consagrat en l’article 3. (...) [E]l Tribunal estima que les decisions dictades pels òrgans jurisdiccionals interns no van tenir en consideració la vulnerabilitat específica de la demandant, inherent a la seva condició de dona africana que exercia la prostitució. Les autoritats van fallar en l’obligació que els incumbia, en virtut de l’article 14 de la Convenció combinat amb l’article 3, d’adoptar totes les mesures possibles per determinar si una actitud discriminatòria va poder, o no, tenir algun paper en els successos”.

En l’assumpte **Lutsenko i Verbytskyi contra Ucraïna del 2021**, relatiu al segrest de dos activistes que van ser maltractats i un d’ells assassinat per cossos parapolicials, el Tribunal va entendre que la manca d’investigació efectiva sobre si l’origen dels dos activistes, procedents d’Ucraïna de l’Est, havia estat rellevant en els fets, suposava la vulneració de la vessant procedimental dels articles 2 i 3 CEDH (investigació inefectiva) i de la prohibició de discriminació de l’article 14 CEDH. El Tribunal va esmentar que “[e]l deure de les autoritats d’investigar l’existència d’un possible vincle entre les actituds racistes i un acte de violència és un aspecte de les seves obligacions procedimentals derivades de l’article 2 del text de la Convenció, però també es pot considerar implícit en les seves responsabilitats en virtut de l’article 14 de la Convenció analitzat conjuntament amb l’article 2, que garanteix el dret a la vida sense discriminació. El mateix passa amb la investigació de possibles actituds racistes en casos de maltractament contraris a l’article 3. Degut a la interacció entre ambdues disposicions, aquestes qüestions poden examinar-se sota l’angle d’una d’elles, o bé poden requerir l’examen sota l’angle dels articles 2 o 3 i, per separat, també de l’article 14”.

3.11.

La violència policial com a represàlia contra els i les manifestants

El Tribunal d’Estrasburg en general ha estat prudent a l’hora de qualificar la intencionalitat de les actuacions violentes dels cossos policials. No obstant això, ha dictaminat un seguit de sentències contundents en alguns casos paradigmàtics, com el de la violència contra els i les manifestants antiglobalització en la cimera del G8 a Gènova el 2001. En aquestes afirma que la violència po-

licial havia tingut el propòsit d'escarnir els i les manifestants i de realitzar un "rentat de cara" del cos policial davant l'opinió pública, que havia estat molt crítica envers la seva incapacitat de restablir l'ordre a la ciutat.

En el referit assumpte **Céstaro contra Itàlia del 2015**, el Tribunal esmenta que, "[s]egons els informes, els agents van colpejar sistemàticament els ocupants de manera cruel i sàdica, fins i tot amb bastons policials il·legals. (...) A la llum d'aquests elements, el tribunal d'apel·lació [nacional] va considerar que l'objectiu de tota l'operació era dur a terme nombroses detencions, fins i tot sense ordre judicial, per tal d'aconseguir restaurar davant dels mitjans de comunicació la imatge d'una força policial que havia estat percebuda com a impotent. Els més alts funcionaris de les forces de l'ordre haurien reunit en el VII nucli *antisommossa* una unitat fortament armada, equipada amb bastons policials tipus *tonfa*, els cops dels quals podien ser letals, i els haurien donat com a única instrucció la de neutralitzar els ocupants de l'escola Diaz-Pertini, estigmatitzant-los com a esvalotadors perillosos, autors dels pillatges dels dies anteriors. La conducta violenta i coordinada de tots els agents implicats en l'operació hauria estat la conseqüència natural d'aquestes indicacions. (...) El caràcter sistemàtic i coordinat de la violència per part de la policia, així com els intents esmentats per justificar-la a posteriori, van denotar als ulls del tribunal d'apel·lació [nacional], un comportament conscient i concertat enlloc d'un estat d'estrès i fatiga. (...) En aquest cas, el Tribunal no pot ignorar que, segons el Tribunal de Cassació [nacional], la violència a l'escola Diaz-Pertini, de la qual va ser víctima el demandant, s'havia perpetrat amb 'un objectiu punitiu, un objectiu de represàlia, dirigit a provocar la humiliació i el patiment físic i moral de les víctimes', i que podrien arribar a ser 'tortures' segons l'article 1 de la Convenció contra la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants. (...) En resum, no es pot negar que els maltractaments comesos contra el demandant 'van causar dolor i patiments greus' i que van ser 'de caràcter especialment greu i cruel' (...). En conseqüència, no es pot ignorar la naturalesa intencionada i premeditada dels maltractaments dels quals el demandant, en particular, va ser víctima. (...) Per tal d'avaluar el context en què es va produir l'agressió del demandant i, en concret, l'element intencional, el Tribunal no pot deixar de tenir en consideració els intents de la policia d'ocultar aquests fets ni de justificar-los en base a circumstàncies espúries".

En l'assumpte **Azzolina i altres contra Itàlia del 2018**, relatiu a la violència contra manifestants detinguts en un centre improvisat de detenció a Gènova, el Tribunal recalca que "[a]quests episodis van tenir lloc en un context deliberadament tens, confús i sorollós, en què els agents escridassaven els detinguts i entonaven càntics feixistes. En la seva sentència, el tribunal d'apel·lació de Gènova va establir que la violència física i moral, lluny de ser episòdica, va ser indiscriminada, constant i organitzada, cosa que va donar lloc a 'una mena de procés de deshumanització que va reduir l'individu a un objecte sobre el qual exercir violència'. (...) La gravetat dels fets del present cas també rau en un altre aspecte que, als ulls del Tribunal, és igualment important. De fet, ha recordat reiteradament que la situació de vulnerabilitat en què es troben els detinguts per la policia imposa a les autoritats el deure de protegir-los. Per tant, el Tribunal no pot passar per alt la dimensió simbòlica d'aquests esdeveniments, ni el fet que els sol·licitants no només fossin les víctimes directes d'abusos, sinó també els testimonis impotents de l'ús incontrolat de la violència contra d'altres. Als atacs contra la integritat física i psicològica individual, s'hi va afegir l'estat d'angoixa i estrès causats

pels episodis de violència que van presenciar. (...) El Tribunal considera que els sol·licitants, tractats com a objectes en mans de l'autoritat pública, van viure durant tota la seva detenció en un lloc de 'no-dret' on s'havien suspès les garanties més elementals. (...) De fet, a part dels episodis de violència esmentats, el Tribunal no pot ignorar les altres violacions dels drets dels demandants que es van produir a la caserna de Bolzaneto. Cap demandant no va poder contactar amb un familiar, un advocat de la seva elecció o, si s'escau, amb un representant consular. Els objectes personals van ser destruïts davant dels seus propietaris. Es va denegar l'accés al lavabo i, en tot cas, es va dificultar el seu ús per causa dels insults, la violència i la humiliació que van patir els qui van accedir-hi. A més, cal assenyalar que la manca de menjar i llençols suficients, que, segons els jutges nacionals, no va ser tant el resultat d'un desig deliberat de privar-ne els demandants com de la mala planificació del funcionament del lloc, va amplificar la situació d'angoixa i el nivell de patiment experimentat pels demandants”.

En el referit assumpte **Lutsenko i Verbytskyi contra Ucraïna del 2021**, el Tribunal va entendre que els maltractaments infligits als dos demandants havien vulnerat els articles 2 i 3 CEDH, així com l'article 11, perquè van constituir una represàlia per haver participat a la manifestació. El Tribunal va esmentar que, “[t]ot i que els procediments davant els tribunals nacionals encara no han conclòs, el Tribunal considera que hi ha raons substancials que demostren que aquests abusos tenien com a objectiu castigar o intimidar [els demandants] per la seva participació en les protestes de Maidan i/o impedir-ne la participació posterior. (...) Aquestes conclusions són suficients per a que el Tribunal conclouï que hi ha hagut una interferència arbitrària en el dret del senyor I. Lutsenko i el dret del senyor Y. Verbytskyi a la llibertat de reunió pacífica. A l'expedient judicial no hi ha res capaç de demostrar que la interferència en qüestió, que consistia en el tractament examinat en virtut dels articles 2 i 3 anteriors, estava 'prescrit per la llei' o perseguia un 'objectiu legítim'. Tampoc no s'hi exposa cap motiu per suggerir que era 'necessària en una societat democràtica”.

En relació amb l'activitat periodística, el Tribunal també ha dictaminat sobre casos de violència policial contra periodistes, reconeixent la tasca informativa que efectuen. En l'assumpte **Najafli contra Azerbaidjan del 2012**, relatiu a la violència contra un periodista que cobria una manifestació de l'oposició, per impedir-li dur a terme la seva tasca, el Tribunal va considerar vulnerat el dret a la informació de l'article 10 CEDH. La sentència va esmentar que “les mesures públiques que impedeixen als periodistes fer la seva feina pot plantejar problemes segons l'article 10. En relació amb el present cas, el Tribunal assenyala que no es pot discutir que els maltractaments físics per part dels agents estatals a periodistes mentre estan exercint les seves funcions professionals, dificulten seriosament l'exercici del dret a rebre i difondre informació. En aquest sentit, el Tribunal pren en consideració l'argument del govern segons el qual no hi havia cap intenció real d'interferir en l'activitat periodística del demandant com a tal. Tanmateix, independentment de si hi va haver o no aquesta intenció, el que importa és que el periodista va ser sotmès a un ús innecessari i excessiu de la força, equivalent als maltractaments segons l'article 3 de la Convenció, malgrat haver fet un clar esforç per a identificar-se com un periodista que simplement estava fent la seva tasca d'observació de l'esdeveniment”.

3.12.

L'afectació del “dret a la protesta” (llibertat d'expressió, participació i manifestació) degut a la violència policial

La violència policial ha estat majorment analitzada pel Tribunal sota l'angle de l'afectació del dret a la vida recollit a l'article 2 CEDH, i de la prohibició de tortura i maltractament de l'article 3 CEDH, que són els articles en base als quals li han estat plantejades les demandes d'empara. El Tribunal en general ha descartat analitzar la violència policial sota d'altres angles, com el de la llibertat d'expressió de l'article 10 o el del dret de manifestació de l'article 11 CEDH. Tot i així, en alguns assumptes el Tribunal sí que ha determinat explícitament que la violència policial ha entorpit l'exercici d'aquest dret. En la seva jurisprudència, el Tribunal ha aprofundit en el concepte de manifestació pacífica, precisant que el fet que en una manifestació es donin actes puntuals de violència no la converteix de per si en una manifestació violenta i no justifica que s'empri violència contra els participants concrets que no actuïn amb violència. El Tribunal també diferencia entre les manifestacions que no compten amb autorització legal i les manifestacions violentes, precisant que la seva manca de cobertura legal no avala de per si l'ús de la violència per part dels agents policials. Respecte a les ingerències indegudes en el dret de manifestació, esmenta les que són prèvies, com la dificultat per a obtenir l'autorització; les coetànies, que es donen mentre es duu a terme la manifestació; i les posteriors, com la criminalització dels i les manifestants.

En l'assumpte **Oya Ataman contra Turquia del 2007**, relatiu a les lesions causades a una advocada activista en el curs de la dispersió d'una manifestació, el Tribunal va determinar la violació de l'article 11 CEDH. La sentència cita les directrius de la Comissió de Venècia, esmentant que “[el Tribunal] ha subratllat clarament que el sistema de preavís [de la manifestació] no ha d'abocar en cap cas a una restricció indirecta del dret de reunió pacífica, en establir, per exemple, condicions excessivament precises i complicades o en imposar un procediment excessivament costós. (...) El Tribunal es refereix primer als principis fonamentals que es desprenen de la seva jurisprudència relativa a l'article 11 [CEDH]. D'aquesta jurisprudència es desprèn que les autoritats tenen el deure d'adoptar les mesures necessàries per a qualsevol manifestació legal per tal de garantir el seu correcte desenvolupament i la seguretat de tota la ciutadania. El Tribunal reitera que els Estats no només han de protegir el dret de reunió pacífica, sinó que també han d'abstenir-se de generar restriccions indirectes abusives a aquest dret. A més, si bé l'article 11 [CEDH] té com a objectiu essencial protegir la persona contra la ingerència arbitrària per part dels poders públics en l'exercici dels seus drets protegits, pot generar també obligacions positives de garantir el gaudi efectiu dels drets. (...) El Tribunal considera que, per manca d'avís, la manifestació va ser irregular, cosa que el demandant no posa en qüestió o contradia. Recorda el Tribunal, però, que una situació irregular no justifica per si mateixa una infracció de la llibertat

de reunió. El Tribunal observa que la concentració va començar cap al migdia i va acabar amb la detenció del grup en una mitja hora. El sorprèn, sobretot, la impaciència de les autoritats per acabar amb la protesta, que es va organitzar sota l'ègida de l'Associació pels Drets Humans. (...) Pel Tribunal, en absència d'actes de violència per part dels manifestants, és important que els poders públics mostrin una certa tolerància envers les reunions pacífiques, de manera que la llibertat de reunió garantida per l'article 11 de la Convenció no quedi buida de contingut. En conseqüència, el Tribunal considera que en aquest cas, la intervenció contundent de la policia va ser desproporcionada i no va constituir una mesura necessària per a la defensa de l'ordre públic, en el sentit del segon paràgraf de l'article 11 de la Convenció”.

En el referit assumpte **Izci contra Turquia del 2013**, el Tribunal entén infringits tant la prohibició de tortura i maltractament de l'article 3 CEDH com el dret de manifestació de l'article 11 CEDH. El Tribunal esmenta que “[l]a intervenció dels agents de policia, així com els maltractaments a què va ser sotmesa la demandant, van constituir una ingerència en els seus drets segons l'article 11 de la Convenció. (...) En aquest sentit, el Tribunal reconeix que una manifestació en un lloc públic pot causar alguna interrupció de la vida ordinària, inclosa la interrupció del trànsit, però reitera que quan els manifestants no realitzen actes de violència és important que els poders públics mostrin un cert grau de tolerància envers les reunions pacífiques, si no es vol que la llibertat de reunió garantida per l'article 11 de la Convenció quedi desproveïda de tota substància. (...) A la llum de les anteriors consideracions, el Tribunal considera que la intervenció dels agents policials en la manifestació i la violència que van utilitzar contra la demandant van ser desproporcionats i no eren necessaris per a prevenir desordres o delictes, en el sentit del segon paràgraf de l'article 11 de la Convenció. També considera que la brutalitat de la dispersió va tenir un efecte dissuasiu inevitable sobre la voluntat de la gent de manifestar-se”.

Una de les darreres sentències d'Estrasburg que ha analitzat l'afectació del dret a la protesta per la violència policial, ha estat la del referit assumpte **Laguna Guzmán contra Espanya del 2021**. En aquest cas, el Tribunal va haver d'analitzar la violència policial des l'angle de l'article 11 CEDH, ja que la demanda d'empara, molt astutament, va plantejar-se únicament per la vulneració d'aquest dret. La sentència esmenta que “[l]a interferència en l'exercici de la llibertat de reunió pacífica no només pot provenir d'una prohibició total, legal o *de facto*, sinó que també pot consistir en altres mesures adoptades per les autoritats. El terme 'restriccions' de l'article 11 § 2 s'ha d'interpretar de forma que inclogui tant les mesures preses abans o durant una assemblea, com aquelles adoptades després, com ara mesures punitives. Per exemple, les mesures adoptades per les autoritats durant una concentració, com la seva dispersió o la detenció dels participants, suposen una interferència. (...) El Tribunal assenyala que no es va determinar que la conducta de la demandant tingués un caràcter violent ni durant la manifestació oficial ni durant la reunió informal posterior, però que, malgrat això, va resultar ferida durant la dispersió policial. En aquestes circumstàncies, el Tribunal considera que els fets del cas revelen interferències directament relacionades amb l'exercici del dret a la llibertat de reunió pacífica de la demandant, d'acord amb l'article 11 de la Convenció, a causa de la dispersió de la concentració”.

En aquesta sentència, el Tribunal recorda els únics requisits que justificarien la restricció del dret de manifestació i critica la precipitació dels cossos policials en la dissolució de la manifestació, esmentant que “[q]ualsevol interferència que no estigui ‘prescrita per llei’, persegueixi un o diversos dels objectius legítims previstos en el paràgraf 2 i sigui ‘necessària en una societat democràtica’ per a l’assoliment de l’objectiu o objectius en qüestió, comportarà l’incompliment de l’article 11 [CEDH]. (...) El Tribunal reitera que, tot i que les normes que regulen les concentracions públiques, com ara el sistema de notificació prèvia, són essencials per al bon desenvolupament dels esdeveniments públics, ja que permeten a les autoritats minimitzar la interrupció del trànsit i adoptar altres mesures de seguretat, la seva aplicació no pot esdevenir una finalitat en si mateixa. En particular, mentre els manifestants irregulars no participin en actes de violència, el Tribunal ha reclamat que els poders públics mostrin un cert grau de tolerància envers les reunions pacífiques, si no es vol privar de substància la llibertat de reunió garantida per l’article 11 de la Convenció. (...) En el cas present, el Tribunal observa que les autoritats van dissoldre la concentració espontània malgrat que s’havia pretès que fos pacífica i així s’havia desenvolupat fins aquell moment. Això ja posa en dubte l’afirmació del Govern sobre la necessitat de la dispersió. No s’ha argumentat ni demostrat que hagués estat difícil per a la policia contenir o redirigir els manifestants, controlar la situació d’una altra manera, protegir la seguretat pública o prevenir qualsevol possible desordre o delictes. Tampoc no s’ha demostrat, ni a nivell nacional ni davant del Tribunal, que la manifestació suposés un alt grau d’afectació de l’ordre públic. D’això es desprèn que les autoritats no han adduït motius pertinents i suficients que justifiquin la dispersió de la manifestació. Sembla que les molèsties causades per la demandant i els seus companys de manifestació, un diumenge al matí i concentrades majoritàriament als carrers de vianants, van causar una certa interrupció de la vida ordinària, però en aquestes circumstàncies específiques no superava el nivell de molèsties menors que es deriven de l’exercici normal del dret de reunió pacífica en un lloc públic”.

En l’assumpte **Zakharov i Varzhabetyan contra Rússia del 2020**, relatiu a la dispersió violenta d’una manifestació, el Tribunal vincula la violència policial amb la interferència en el dret de manifestació de l’article 11 CEDH, que entén vulnerat, i esmenta un criteri que fins llavors havia estat emprat en matèria de llibertat d’expressió: el de la no necessitat de la interferència en una societat democràtica. A més, refereix específicament l’efecte dissuasiu de la violència policial envers els manifestants demandants i envers la resta de la ciutadania en la participació en trobades públiques. El Tribunal esmenta que, “[t]ot i això, el Govern no ha presentat cap explicació sobre perquè s’havia d’usar la violència envers els demandants, que no van ser arrestats ni van cometre cap acte de violència. A la llum de l’evidència del caràcter innecessari i excessiu de la força utilitzada, que fou, per tant, contrària a l’article 3 de la Convenció, constata que ‘no era necessari en una societat democràtica’ dins el significat de l’article 11 § 2 de la Convenció. A més, podria tenir un efecte dissuasiu i desencoratjar els demandants i altres persones a participar en reunions públiques similars”.

L’afectació del dret a la protesta també es pot donar quan els cossos policials no vetllen per preservar-lo, en no protegir els i les manifestants dels atacs d’altres persones o de contra-manifestants, com en l’assumpte **Identoba contra Geòrgia del 2015**, en què els manifestants d’un dia de l’orgull LGTBI van ser atacats per motius discriminatoris. El Tribunal va entendre violat l’article

11 combinat amb l'article 14 CEDH. La sentència va esmentar que, “[t]enint en compte que ells estaven envoltats per una multitud enutjada que els superava en nombre i que proferia amenaces de mort i recorria aleatòriament a agressions físiques, demostrant la verosimilitud d'aquelles amenaces, i que un biaix homòfob clarament distingible va exercir un rol agreujant, la situació era de por i ansietat intenses. L'objectiu d'aquest abús verbal –i esporàdicament físic– era evidentment espantar els demandants perquè desistissin de la seva expressió pública de suport a la comunitat LGTBI. El sentiment d'angoixa emocional dels demandants es va veure agreujat pel fet que la protecció policial que se'ls havia promès abans de la marxa no es va proporcionar a temps ni adequadament. A la llum de tot això, el Tribunal conclou que el tractament dels demandants necessàriament els va despertar sentiments de por, angoixa i inseguretat, que no eren compatibles amb el respecte a la seva dignitat humana, i va assolir el llindar de gravetat en el sentit de l'article 3 analitzat conjuntament amb l'article 14 de la Convenció”.

4

Pautes sobre la investigació posterior de la mala praxi o dels abusos policials

4.1.

La “investigació efectiva”: una obligació de mitjans, no de resultat

El TEDH ha dictat diverses condemnes en les quals ha determinat la responsabilitat de l'Estat, no només pels fets violents comesos pels seus funcionaris, sinó també per la inadequació de la investigació posterior d'aquests fets. La falla investigadora de l'Estat de vegades s'ha analitzat des de l'angle de la violació del dret a un recurs efectiu de l'article 13 CEDH, i en d'altres des de l'angle de la violació de la vessant procedimental del dret a la vida de l'article 2 CEDH o de la prohibició d'infringir tortura i maltractaments de l'article 3 CEDH. El deure d'investigar adequadament està específicament contemplat en l'article 12 de la Convenció contra la Tortura (CAT), que estableix que neix aquesta obligació des del moment en què hi hagin indicis suficients sobre l'existència de tortura o de maltractaments sense que les autoritats hagin d'esperar a que la víctima denunciï.

A més de les sentències del Tribunal d'Estrasburg i de la Cort Interamericana de Drets Humans, en l'àmbit internacional, les recomanacions i els pronunciaments del Comitè contra la Tortura i del Comitè dels Drets Humans de les Nacions Unides sobre casos concrets, han ajudat a definir els criteris que permeten considerar una investigació com a diligent. En síntesi, els criteris que han estat consensuats són el d'adequació, rigor, profunditat, promptitud, imparcialitat i independència, escrutini públic i participació de les víctimes. Les sentències dels Tribunals internacionals exigeixen als Estats que siguin proactius en l'inici de les investigacions per iniciativa pròpia, en la recopilació i assegurament de proves i en la realització d'una investigació profunda, dedicant-hi els mitjans necessaris. Qualsevol investigació efectiva hauria de permetre establir la totalitat dels fets i dels responsables. El Tribunal insisteix molt particularment en la necessitat d'una ràpida i adequada investigació de les evidències físiques i psíquiques de les persones violentades. Una de les eines imprescindibles per a guiar la correcta documentació i investigació dels casos de tortura i maltractament és l'anomenat "Protocol d'Istanbul", el qual té diverses guies d'aplicació didàctiques, orientades als professionals de la psicologia i de l'advocacia. En relació als estàndards qualitius de les investigacions de casos de tortura i de maltractament per part de funcionaris de l'Estat, un altre referent d'utilitat és el "Manual pràctic sobre la prohibició de la tortura i dels tractes i penes inhumans i degradants" del Consell d'Europa de l'any 2018.

L'assumpte **Assenov i altres contra Bulgària del 1998**, relatiu a les lesions causades a la via pública i a comissaria contra un pare i el seu fill menor, va ser el primer assumpte en què el Tribunal va determinar que la manca d'investigació efectiva no només vulnerava l'article 13 [sobre el dret a un recurs efectiu] sinó també l'article 3 CEDH [prohibició de la tortura i dels maltractaments] en la seva vessant procedimental. La sentència va esmentar que, "[e]n aquestes condicions, quan una persona afirma de manera defensable haver patit a mans de la policia o d'altres serveis similars de l'Estat greus afectacions il·lícites i contraries a l'article 3 [CEDH], aquesta disposició, combinada amb el deure general imposat a l'Estat per l'article 1 [CEDH] de 'reconèixer a tota persona sota la seva jurisdicció els drets i llibertats definits en la Convenció', requereix una investigació oficial efectiva. Aquesta investigació, a la llum de l'article 2 [dret a la vida i a la integritat física], ha de poder conduir a la identificació i a la condemna dels responsables. Si no fos així, malgrat la seva importància fonamental, la prohibició de tortura i dels tractes o penes inhumans o degradants seria ineficaç a la pràctica i seria possible en certs casos que els agents de l'Estat se'n deslliuressin i burlessin els drets de les persones sotmeses al seu control, gaudint d'una quasi-impunitat".

En el referit assumpte **Makaratzis contra Grècia del 2004**, el Tribunal defineix la investigació efectiva com aquella que permet "[d]eterminar les circumstàncies que envolten els fets i, en segon lloc, identificar i castigar els responsables. No es tracta d'una obligació de resultat, sinó de mitjans. Les autoritats han d'haver adoptat les mesures raonables a la seva disposició (per exemple, recollint la declaració dels participants i acordant pericials tècniques) per assegurar l'obtenció de les proves relacionades amb els fets en qüestió. En aquest context, es consideren implícites l'exigència de rapidesa i d'una diligència raonable. Qualsevol carència en la investigació que debiliti la seva capacitat per a establir les circumstàncies del cas o identificar els responsables, corre el risc de conduir a la conclusió que la investigació no presenta el nivell d'eficàcia requerit".

4.2.

La inversió de la càrrega de la prova

Des dels anys noranta, el Tribunal d'Estrasburg ha vingut reflexionant sobre el fet que, en les investigacions sobre tortura i maltractaments, calia tenir en consideració la dificultat de les persones afligides d'aportar proves sobre aquelles. La majoria de situacions succeïen en espais de privació de llibertat on les persones afligides estaven en desigualtat de condicions i no podien accedir a les fonts de prova que estaven sota el control de l'Estat. Poc a poc el Tribunal ha estès aquesta consideració a qualsevol situació en la qual una persona es trobi indefensa en estar sota la influència del control dels agents de l'Estat. Atesa aquesta realitat, el Tribunal ha consolidat el criteri segons el qual, quan una persona presenti unes mínimes evidències de que ha patit violència per part dels funcionaris públics, correspondrà a l'Estat l'obligació de proporcionar explicacions suficients i raonables de quin és l'origen de les evidències físiques i psíquiques presentades per la víctima. El Relator contra la Tortura de les Nacions Unides també ha defensat aquesta inversió de la càrrega de la prova. Aquesta, només operarà en els judicis internacionals per determinar la responsabilitat dels Estats, no en els procediments legals interns contra els funcionaris públics responsables.

En el referit assumpte **Selmouni contra França del 1999**, el Tribunal va establir que, “[q]uan una persona és detinguda en bon estat de salut i, en ser alliberada, apareix lesionada, correspon a l'Estat proporcionar una explicació plausible sobre l'origen de les lesions, en absència de la qual serà clarament d'aplicació l'article 3 de la Convenció. (...) Sigui quin sigui el resultat del procediment judicial intern [nacional], la determinació de culpabilitat o no dels agents policials no exonera l'Estat demanat de la seva responsabilitat segons la Convenció [CEDH]: per tant, correspon a l'Estat el fet de proporcionar una explicació plausible de l'origen de les lesions del senyor Selmouni”.

En el referit assumpte **Perişan i altres contra Turquia del 2010**, el Tribunal esmenta que, “[e]n el cas de persones lesionades mentre estaven sota el control d'autoritats o d'agents de l'Estat (per exemple, durant operacions policials o militars), la càrrega de la prova correspon al govern que s'està defensant. Per tant, correspon a aquest últim refutar les denúncies formulades contra ell amb arguments adequats i convincents, i això sobretot quan es considera que les autoritats o agents en qüestió són els únics, d'una banda, en conèixer exactament el curs dels fets incriminats i, de l'altra, en tenir accés a les informacions susceptibles de confirmar o refutar aquelles denúncies”.

En el referit assumpte **Bouyid contra Bèlgica del 2015**, el Tribunal esmenta que, “[s]obre aquest darrer punt, el Tribunal ha precisat que, quan els fets en qüestió, en la seva totalitat o en gran mesura, són coneguts exclusivament per les autoritats, com en el cas de les persones sotmeses al seu control sota custòdia policial, qualsevol lesió que es produeixi durant aquest període dona lloc a fortes presumpcions de fet. Aleshores, la càrrega de la prova recau sobre el Govern:

li correspon a ell el fet de proporcionar una explicació satisfactòria i convincent mitjançant la producció de proves que estableixin fets que posin en dubte el relat de la víctima. En absència d'aquella explicació, el Tribunal té dret a treure conclusions que poden ser desfavorables per al Govern. Això es justifica pel fet que les persones sota custòdia policial es troben en una situació vulnerable i que les autoritats tenen el deure de protegir-les”.

En el referit assumpte **Lutsenko i Verbytskyi contra Ucraïna del 2021**, el Tribunal va establir que, “[e]n conseqüència, en aquelles circumstàncies i, particularment, tenint en compte el fet que el Govern no va revelar cap altre detall sobre el contingut dels expedients de les investigacions oficials en qüestió, el Tribunal pot extreure inferències de la informació disponible i considera suficientment establert que el segrest i els maltractaments del senyor I. Lutsenko i el senyor Y. Verbytskyi van ser comesos seguint les instruccions i/o sota el control de les autoritats policials, o almenys, amb la seva aquiescència o connivència”.

4.3.

El règim probatori: la prova d'indícis

El Tribunal Europeu també ha anat perfilant quin és el tipus de prova necessària que permetria considerar provada una situació de violència física o moral contra una persona per part de funcionaris de l'Estat. El Tribunal entén que cal demostrar-les “més enllà del dubte raonable” però alhora admet que sigui considerada com a vàlida l'anomenada prova d'indícis. La prova d'indícis consisteix en l'existència de diverses proves que no tenen la capacitat de demostrar directament els fets, però que, analitzades en el seu conjunt, els corroboren de manera suficient. En el referit assumpte **Selmouni contra França del 1999**, el Tribunal esmenta que “[l]a Comissió [el Tribunal abans es denominava així] va poder concloure de forma justa que les acusacions del demanant van ser demostrades fora de qualsevol dubte raonable, sabent que la prova pot provenir d'un conjunt d'indícis suficientment greus, precisos i concordants. (...) L'existència de diversos certificats mèdics que contenien informació precisa i concordant, així com l'absència d'una explicació plausible sobre l'origen de les lesions [per part de l'Estat], van justificar la conclusió de la Comissió”.

En el referit assumpte **Hentschel i Stark contra Alemanya del 2018**, el Tribunal esmenta que “[c]al reiterar que els procediments de la Convenció no es presten en tots els casos a una aplicació estricta del principi *afirmani incumbit probatio* (la persona que al·lega alguna cosa ha de demostrar aquesta afirmació). En determinades circumstàncies, el Tribunal ha tingut en compte les dificultats associades a l'obtenció de proves i el fet que sovint els demandants poden aportar escasses proves en suport a les seves demandes. En particular, quan els fets en qüestió es trobin totalment, o en gran part, sota coneixement exclusiu de les autoritats, com en el cas de les persones sota el seu

control per estar sota la seva custòdia, emergiran fortes presumpcions de fet en relació amb les lesions que es produeixin durant aquella detenció. La càrrega de la prova correspon al Govern, que ha de proporcionar una explicació satisfactòria i convincent, produint proves que estableixin fets que posin en dubte el relat de la víctima. (...) Tot i que els principis es refereixen a la forma d'aplicació de l'article 3 [CEDH] a les denúncies de maltractament formulades per persones detingudes o sota el control d'agents de l'Estat, també es poden transposar a casos relacionats amb l'ús de la força amb fins de control de masses”.

4.4.

La necessària independència del personal que condueix la investigació dels fets

Una altra qualitat inherent a la noció d'investigació efectiva a la qual el Tribunal d'Estrasburg ha donat molta importància és la independència i la imparcialitat del funcionariat que la duu a terme. El Tribunal no ha vetat la possibilitat que un mateix cos policial investigui fets violents atribuïts als seus agents, però sí que s'hi ha mostrat contrari quan hi ha hagut una relació personal o professional entre aquests. El Tribunal recalca que les investigacions no només han de ser imparcials, sinó que també han de semblar-ho per tal que les víctimes i l'opinió pública no tinguin la sensació de connivència entre els responsables i el personal investigador.

En el referit assumpte **Hentschel i Stark contra Alemanya del 2018**, el Tribunal esmenta que, “[e]n segon lloc, la investigació no l'havia dut a terme una autoritat prou independent. La fiscalia no havia estat pràcticament independent, a causa de la proximitat entre la policia local i la fiscalia local i pel fet que aquesta havia de confiar en la policia local per a la investigació de cada cas. A més, per a tots els efectes pràctics, la investigació havia estat dirigida per la policia de Munic i el fiscal públic de Munic només havia estat informat de l'estat de la investigació. La unitat investigadora, però, havia format part del mateix cos policial que els agents que havien estat investigats. Per tant, la unitat investigadora i els agents investigats havien estat sota el comandament del cap de policia de Munic i la investigació no es va poder considerar independent ni imparcial. En tercer lloc, la investigació no havia estat ni ràpida ni exhaustiva. L'investigador no havia aconseguit tot el material de vídeo abans que fos suprimit, només havia interrogat els testimonis després d'un temps considerable i mai no havia interrogat a tots els agents de policia desplegats ni el paramèdic que havia atès el primer demandant a l'estadi. (...) Quan, com en el present cas, la investigació la duu a terme una unitat de la mateixa força policial i només sota la supervisió d'una autoritat independent, esdevé de gran importància que la forma en què es duu a terme generi l'aparença d'independència per a preservar la confiança del públic”.

En l'assumpte **Chebab contra França del 2019**, relatiu al cas d'un agent que dispara un tret sobre una persona sospitosa d'haver comès un delictes, el Tribunal esmenta que, “[p]er tal que es consideri efectiva una investigació sobre actes d'homicidi o maltractaments comesos per agents de l'Estat, és necessari que els responsables de la investigació i els que realitzin les investigacions siguin independents dels implicats en els esdeveniments. (...) Pel que fa a l'elecció del departament investigador, el Tribunal subratlla que, inicialment, la investigació la va dur a terme la comissaria de policia de Thionville on treballa l'oficial de policia que va utilitzar la seva arma. A més, observa que l'actuació d'aquell departament investigador està en l'origen d'importantes irregularitats procedimentals. Més enllà d'això, el Tribunal ja ha constatat una manca d'independència de la investigació en la mesura que els responsables de la mateixa eren companys immediats de la persona investigada o possiblement ho podrien ser”.

4.5.

L'evolució del criteri sobre la legitimitat de l'ús de la violència: de la gravetat a la necessitat en una societat democràtica

En diferents sentències, el Tribunal recorda que la Convenció Europea dels Drets Humans és un instrument viu que cal interpretar a la llum de les condicions socials actuals. També refereix l'evolució del sentir social sobre la tortura i els maltractaments, tenint en compte que les societats democràtiques cada cop són més exigents respecte de l'adequació de les actuacions dels cossos policials i funcionaris. En el referit assumpte **Selmouni contra França del 1999**, esmenta que “[e]l Tribunal considera que certs actes que anteriorment es qualificaven de ‘tracte inhumà i degradant’ i no de ‘tortura’ poden rebre una qualificació diferent en el futur. El Tribunal considera que el creixent nivell de demanda de protecció dels Drets Humans i de les llibertats fonamentals implica, al mateix temps i inevitablement, una major fermesa en la valoració dels atacs als valors fonamentals de les societats democràtiques”.

Tradicionalment, el Tribunal havia considerat la desproporció de la violència emprada contra la persona, a conseqüència de la qual se li infligia un patiment físic o psíquic, com l'element que obria la porta a considerar violat l'article 3 CEDH. Fruit de la constant cerca d'ampliació de drets per part del Tribunal, aquest va voler dictar una sentència de canvi de tendència en un cas de violència policial “quotidiana”. En el referit assumpte **Bouyid contra Bèlgica del 2015**, relatiu a unes bufetades que uns agents van propinar a dos joves que es trobaven a comissaria, el Tribunal va dictaminar que, malgrat que la violència exercida en aquell cas, una bufetada, no havia causat una gran afectació física en els joves, el seu caràcter innecessari permetia l'aplicació de l'article 3 CEDH.

La sentència esmenta que, “[e]n afectar la dignitat humana, és l’essència mateixa de la Convenció la que s’està tocant. Per aquest motiu, qualsevol conducta envers una persona que atempti contra la dignitat humana per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei, constitueix una violació de l’article 3 de la Convenció. Això és particularment cert quan aquests usen la força física contra un individu el comportament del qual no la fa estrictament necessària, independentment de l’impacte que això hagi tingut en el subjecte. (...) El Tribunal recorda al respecte que pot ser suficient que la víctima se senti humiliada als seus propis ulls per a què existeixi un tracte degradant en el sentit de l’article 3 de la Convenció. (...) Aquesta consideració cobra la seva màxima força quan els agents policials infligeixen violència a persones que estan sota el seu control, ja que es subratlla la relació de superioritat-inferioritat que, en essència, caracteritza en aquestes circumstàncies la relació entre uns i altres. El fet que les víctimes sàpiguen que aquest acte és il·legal constitueix una infracció ètica i professional per part d’aquests agents i, com bé va assenyalar la Sala en la seva sentència, és inacceptable, i pot originar en elles sentiments d’arbitrarietat, d’injustícia i d’impotència. (...) D’altra banda, les persones sota custòdia policial o fins i tot simplement conduïdes o citades a una comissaria per a un control d’identitat o per a un interrogatori (com els demandants) i, més generalment, les persones que estan en mans de la policia o d’una autoritat comparable, es troben en una situació vulnerable. Per tant, les autoritats tenen el deure de protegir-les. (...) Com el Tribunal ha recordat anteriorment, fins i tot en les circumstàncies més difícils, la Convenció prohibeix en termes absoluts la tortura i els càstigs i tractes inhumans o degradants, independentment del comportament del subjecte interessat. En una societat democràtica, els maltractaments mai no són una resposta adequada als problemes que enfronten les autoritats. Especialment pel que fa a la policia, aquesta última ‘no ha d’infligir, fomentar ni tolerar cap acte de tortura, cap tracte o càstig inhumà o degradant, en cap circumstància’ (Codi europeu d’ètica policial, § 36; paràgraf 51 anterior)”.

El criteri de l’assumpte Bouyid, en el qual es va prioritzar la innecessarietat de la violència per damunt de les conseqüències físiques derivades de la mateixa, també va ser aplicat en l’assumpte **Navalnyy i Gunko contra Rússia del 2021**, relatiu a la detenció d’un manifestant a qui es va retorçar el braç innecessàriament mentre era conduït a comissaria. El Tribunal va condemnar per la violació material de l’article 3 CEDH. El Tribunal va emprar el criteri usat habitualment en l’avaluació dels límits permissibles a la llibertat d’expressió, segons els quals la restricció només estaria justificada en el cas de “necessitat en una societat democràtica”. La sentència esmenta que, “[e]n vista de les consideracions anteriors, el Tribunal conclou que no s’ha demostrat de manera convincent que el recurs a la força física per part de la policia fos estrictament necessari en relació amb la conducta del primer demandant. Aquest ús de la força va disminuir la seva dignitat humana i va equivaler a un tractament degradant. A més, el tractament en qüestió va tenir lloc en públic, en presència d’un gran nombre de persones, i va tenir repercussió en els mitjans de comunicació”. En relació al dret a la protesta, va esmentar que, “[t]ot i això, la majoria dels presents a la concentració no van ser conscients de la seva finalització anticipada ni de l’ordre policial de dispersar-se i, per tant, no es pot establir de manera concloent que el primer demandant hagués rebut aquella ordre mitjançant la seva comunicació al conjunt de manifestants. Corresponia als jutjats nacionals establir aquests elements essencials per tal de justificar la condemna del pri-

mer demandant per infracció administrativa. Tenint en compte l'anterior, el Tribunal considera que, fins i tot assumint que la detenció i la condemna del primer demandant en forma de multa va complir la legislació nacional i va perseguir un dels objectius legítims enumerats a l'article 11 § 2 de la Convenció –presumiblement, la defensa de la seguretat pública–, les autoritats no van demostrar que aquestes mesures obeïssin a una 'necessitat social urgent' i, per tant, que fossin 'necessàries en una societat democràtica'.

4.6.

L'obligació de l'Estat de reparar les víctimes de violències policials

Les sentències del Tribunal d'Estrasburg també han servit per reclamar atenció sobre un aspecte derivat de les obligacions internacionals que tot sovint ha quedat relegat a un segon pla, i que és de vital importància tenint en compte la dificultat que els procediments judicials contra els funcionaris infractors prosperin: el de la reparació de les víctimes per part de l'Estat. Aquest deure es deriva de l'article 14 de la Convenció contra la Tortura (CAT) i obliga els Estats membres a que les seves legislacions prevegin mecanismes de reparació i d'indemnització justos i adequats per a les víctimes de tortura i de maltractaments. La concreció d'aquesta obligació ha estat detallada en l'Observació General número 3 del Comitè contra la Tortura del 2012.

Una sentència rellevant en la qual el Tribunal d'Estrasburg va entrar a analitzar l'abast d'aquella obligació és la decisió sobre l'execució de la condemna de l'Estat francès en l'assumpte **Ghedir i altres contra França del 2018**, relatiu a la detenció d'un sospitós mitjançant el seu llançament a terra per part dels agents policials actuant, que li va provocar el coma i seqüeles irreversibles. El Tribunal recorda que “[u]na sentència que determina una infracció comporta per a l'Estat demandat l'obligació de posar fi a la infracció i d'esborrar-ne les conseqüències per tal de restablir, en la mesura del possible, la situació anterior. (...) Els Estats membres, en principi, són lliures de triar els mitjans que utilitzaran per a complir les sentències que determinin l'existència d'infracció. Aquesta discrecionalitat quant a les modalitats d'execució d'una sentència reflecteix la llibertat d'elecció associada a l'obligació imposada per la Convenció [CEDH] sobre els estats contractants: assegurar el respecte dels drets i llibertats garantits (article 1). Si la naturalesa de la violació permet la *restitutio in integrum*, correspon a l'Estat demandat dur-la a terme, ja que el Tribunal no té ni la jurisdicció ni la possibilitat pràctica de fer-ho. Si, en canvi, la legislació nacional no permet, o permet només de manera imperfecta, esborrar les conseqüències de la infracció, l'article 41 autoritza el Tribunal a atorgar, si cal, a la part perjudicada la satisfacció que li sembli adequada. (...) En aquestes circumstàncies, el Tribunal considera que els diversos elements que constitueixen el dany material patit pel demandant no poden prestar-se a un càl-

cul exacte en les circumstàncies del cas. Per tant, seguint aquesta hipòtesi, potser haurà d'examinar-los de forma global. Per tal de fer-ho, tindrà en compte la realitat de tots els danys materials considerables soferts pel demandant, relacionats directament amb els fets que van donar lloc a la constatació d'una violació de l'article 3 de la Convenció. (...) Pel que fa al dany moral, el Tribunal considera que va ser considerable, de manera que es justifica l'adjudicació d'una gran quantitat en aquest sentit. (...) Per tant, en el context d'una avaluació global i tenint en compte l'anterior, el Tribunal considera que l'import del dany material i moral patit pel demandant es pot fixar en 6.500.000 EUR”.

4.7.

La suspensió dels agents investigats durant el procediment judicial

D'acord amb les recomanacions internacionals, com les contingudes a l'informe “Drets Humans i cossos policials. Una guia d'entrenament en el Drets Humans per a la Policia” de l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans del 2002, Estrasburg determina en diversos assumptes, que els Estats han d'apartar del servei els agents infractors mentre durin les investigacions en les que estiguin involucrats. I que en cas de condemna han de ser definitivament apartats del servei. A l'Estat espanyol la legislació policial nacional, autonòmica i local i la legislació sobre el funcionariat preveu que pugui acordar-se la suspensió de servei i de sou com a mesura cautelar durant el procediment administratiu sancionador. En la jurisdicció penal, també es podria adoptar com a mesura cautelar. I en el cas de què finalment es condemnés els agents, es pot sol·licitar la inhabilitació, excepte en els casos d'alguns delictes que ja duen aparellada la privació temporal de la funció policial, com és el cas del delictes de tortura de l'article 174 del Codi Penal que, a més de la condemna de presó, preveu la imposició de la inhabilitació absoluta entre 8 i 12 anys.

En el referit assumpte **Izci contra Turquia del 2013**, el Tribunal esmenta que, “[q]uan un agent de l'Estat ha estat acusat de delictes relacionats amb tortures o maltractaments, és de la màxima importància que se li suspengui el servei durant la investigació i el judici i que sigui acomiadat en cas de ser condemnat. En aquest cas no hi ha informació que indiqui que cap dels agents de policia hagi estat suspès durant els sis anys de durada del procediment penal contra ells”.

En el referit assumpte **Azzolina i altres contra Itàlia del 2018**, el Tribunal esmenta que, “[f]inalment, pel que fa a les mesures disciplinàries, el Tribunal observa que el Govern indica que els agents de policia afectats no estaven suspesos de les seves funcions durant el procediment. [El Tribunal] [o]bserva que el Govern no especifica si aquests agents de policia van ser objecte de mesures disciplinàries i no indica, en cas afirmatiu, quines haurien estat adoptades al respecte”.

4.8.

La possibilitat de condemna de l'Estat, malgrat l'absolució dels agents policials infractors per part dels tribunals nacionals

Un dels altres aspectes que el Tribunal d'Estrasburg té en consideració en la seva jurisprudència és la diferenciació de dos estrats de responsabilitat: la dels agents infractors, ja sigui penal o disciplinària, atribuïda pels tribunals nacionals, i la de l'Estat, ja sigui per la vulneració de drets derivada de l'actuació d'aquells agents o per la manca d'investigació efectiva dels fets, determinada pel TEDH. El Tribunal segueix un primer criteri, segons el qual, malgrat que la seva funció no és la de suplantar la valoració dels fets i de les proves que hagin realitzat els tribunals nacionals, en els casos de tortura i de maltractaments es troba legitimat per realitzar una ingerència més profunda en aquella valoració. En segon lloc, ateses les escasses vegades en què les víctimes assoleixen que es condemni als agents responsables, l'absolució total o parcial d'aquests, no veta l'accés de les víctimes al Tribunal d'Estrasburg. En el referit assumpte **Selmouni contra França del 1999**, el Tribunal va establir que, “[s]igui quin sigui el resultat del procediment iniciat a nivell nacional, la constatació de culpabilitat o no dels agents policials, no pot alliberar l'Estat demandat de la seva responsabilitat segons la Convenció: per tant, li correspon proporcionar una explicació plausible de l'origen de les ferides del senyor Selmouni”.

4.9.

La prohibició de concedir indults als funcionaris condemnats

Seguint el criteri del Comitè contra la Tortura del Consell d'Europa (CPT), el TEDH esmenta que la concessió d'indults a funcionaris de l'Estat que hagin estat condemnats per tortura o maltractaments, contravé l'obligació d'impedir la tortura i els maltractaments continguda a l'article 4.2 de la Convenció contra la Tortura (CAT), que estableix que els responsables seran castigats amb penes adequades segons la gravetat dels fets. En l'assumpte **Abdülsamet Yaman contra Turquia del 2005**, relatiu a la violència policial comesa contra un opositor polític detingut, el Tribunal esmenta que, “[q]uan un agent de l'Estat ha estat acusat de delictes relacionats amb tortures o maltractaments, és de màxima importància, a efectes del dret a un 'recurs [legal] efectiu', que no prescrigui el procediment penal ni la sentència i que no es permeti la concessió d'una amnistia o indult”.

Annex

Annex I

Proposta de pautes rectores de l'actuació policial, en base als criteris del TEDH sobre el límit democràtic de l'ús de la violència per part dels cossos policials

52

Annex II

Síntesi de les sentències citades

57

Annex III

Bibliografia

68

Annex I

Proposta de pautes rectores de l'actuació policial en base als criteris del TEDH sobre el límit democràtic de l'ús de la violència per part dels cossos policials

ÍNDEX

Int.

1

2

3

4

ANNEX

1.

Pautes sobre el marc legal internacional

1. La prohibició de torturar i maltractar, una prohibició absoluta: es tracta d'una prohibició derivada de la Convenció Europea dels Drets Humans (CEDH) i de la Convenció contra la Tortura (CAT) que s'ha de respectar sempre, inclús en les circumstàncies més extremes com la lluita contra el terrorisme o el crim organitzat i que per analogia, s'estén a la gestió de l'ordre públic per part dels cossos policials.

2. La distinció entre la tortura i el maltractament: els Tribunals solen exigir que la tortura assoleixi un cert llindar de gravetat en les afectacions que causa. Malgrat aquesta tendència, allò que realment distingeix la tortura de la resta de tractes o penes cruels i inhumans o degradants és la de ser una violència instrumental, que té entre les seves finalitats la d'obtenir informació, la de castigar, intimidar, coaccionar o discriminar.

3. La importància del patiment emocional: més enllà del dany físic, per valorar si l'Estat ha vulnerat la prohibició de l'article 3 CEDH, el TEDH ha anat atorgant una importància progressiva al patiment emocional i als sentiments de por i de denigració, causats per la violència dels agents. Les circumstàncies de la víctima com el gènere, la salut, l'edat, l'estat de salut o la pertinença a un col·lectiu vulnerabilitzat, es tindran en compte en l'avaluació de la responsabilitat de l'Estat.

2.

Pautes sobre les obligacions estructurals prèvies a les intervencions policials

L'article 2 de la Convenció contra la Tortura (CAT) obliga els Estats a desplegar mesures proactives per prevenir els actes de tortura i de maltractament. Aquesta obligació general es concreta en l'exigència d'implementació d'una sèrie de condicions estructurals prèvies a les actuacions policials, que tenen per objectiu el dissuadir i impedir que s'acabin donant situacions d'abús o de mala praxi policial.

1. L'existència d'un marc legal adequat: la definició clara de termes clau com "violència" o "risc", la delimitació de les situacions en les quals serà legítim l'ús de la violència per part dels agents de l'Estat i l'establiment del criteri de progressió en l'ús dels materials antiavalots, són condicions indispensables per garantir una adequada protecció de la ciutadania. El marc legal també ha de definir clarament les conductes infractores dels agents en l'àmbit administratiu i penal, així com les sancions que els corresponguin.

2. L'existència d'una formació suficient dels cossos policials: la formació és la mesura preventiva més eficaç contra els abusos i la mala praxi policial. Els criteris de selecció dels agents i la seva formació han d'incloure els Drets Humans, la no discriminació, l'actuació en clau comunitària, la comunicació i la resolució de conflictes, per evitar l'escalada de tensió i assegurar l'adopció de les millors decisions tàctiques, inclús en situacions de tensió.

3. L'existència d'una adequada planificació de les intervencions policials: la responsabilitat dels Estats per la violència policial també pot provenir del fet que la planificació dels operatius no hagi integrat el respecte dels Drets Humans i no hagi minimitzat el risc que els agents actuants causin danys a la ciutadania. La planificació de les actuacions suposa preveure els diferents escenaris, els seus actors, la presència de persones vulnerabilitzades i un ventall d'alternatives per resoldre'ls.

3.

Pautes sobre el desenvolupament de les intervencions policials

1. La necessitat d'instruccions prèvies clares: amb caràcter previ a la seva actuació els agents han de rebre instruccions clares en relació a com integrar el respecte dels Drets Humans en el compliment de les ordres que han d'executar. Quan més vague sigui el marc legal, més explícites hauran de ser aquelles directrius prèvies per part dels superiors jeràrquics.

2. La necessitat d'anticipació i l'adequació de les ordres durant el desenvolupament dels esdeveniments: els cossos policials han de saber preveure els diferents escenaris i hauran de modular les directrius i ordres inicials en funció de l'evolució dels esdeveniments, amb noves ordres que tendixin a assegurar la no escalada de tensió i el respecte dels Drets Humans.

3. La necessitat de proporcionalitat de la violència emprada: el concepte de proporcionalitat s'usa per denominar tot un seguit de requisits més amplis, que exigeixen que la violència emprada pels agents persegueixi una finalitat regulada per llei (principi de legalitat); que no existeixin d'altres mètodes menys lesius per assolir aquella finalitat (principi de necessitat); que la violència emprada sigui proporcional amb aquella finalitat i que no hi hagin esdeveniments injustificats (principi de proporcionalitat); i que es planifiqui i revaluï la situació constantment per mirar d'evitar tot el possible l'ús de la violència per part dels agents (principi de precaució).

4. La necessitat d'autocontenció i de tolerància per part dels agents actuants: el Tribunal recomana evitar la tendència general de dispersar les manifestacions a base d'actuacions policials inflexibles i "vigoroses", que poden buidar de contingut el dret a la protesta.

5. La responsabilitat dels comandaments policials per l'actuació dels seus subordinats: els cossos policials han de poder retre comptes de cada actuació i això requereix comptar amb unes estructures de comandament clarament determinades, de manera que sigui viable atribuir la responsabilitat de cada actuació tant als agents subordinats, com als seus superiors, que hagin omès supervisar i evitar la seva conducta.

6. L'afectació de persones vulnerabilitzades: aquesta afectació, sigui potencial o real, ha de ser integrada en la planificació dels operatius policials i serà tinguda en compte a l'hora d'avaluar si la conducta dels agents ha constituït tortura o maltractament i també en la determinació de la responsabilitat de l'Estat.

7. La cautela en l'ús d'armes de foc i del material antiavalots: el Tribunal ha prestat particular importància a la suficient regulació de l'ús de cada eina policial, al perill potencial de l'arma, al compliment de les convencions internacionals que les regulen, al sentit comú en el seu maneig i a la traçabilitat del seu ús per poder atribuir la responsabilitat dels resultats lesius causats, a l'autor material i als seus superiors.

8. La identificació suficient dels agents policials: el Tribunal reclama que el sistema d'identificació policial, junt amb el sistema de garanties establert, entre elles la col·laboració dels cossos policials amb les investigacions, assegurin que es pugui establir l'autoria de tots els agents implicats en la mala praxis o l'abús policial, tant per part de les víctimes com del personal investigador.

9. La conducta infractora prèvia de les víctimes com a justificant de l'ús de la violència policial: el Tribunal veta l'ús de violència policial contra persones que no hagin comès cap conducta infractora, infracció que hauria de tenir una entitat coherent amb la violència desplegada pels agents.

10. La prohibició de discriminació en les intervencions policials: la discriminació és una de les finalitats que distingeix la tortura del maltractament. S'entendran discriminatòries no només les actuacions policials que obeeixin a aquesta voluntat deliberada, sinó també les que tinguin un nexa o generin un efecte discriminatori.

11. La violència policial com a represàlia contra els i les manifestants: quan la violència policial sigui sistemàtica, indiscriminada, especialment vexatòria i hagi estat permesa pels comandaments o justificada per les institucions, es podrà considerar com una forma d'escarni.

12. L'afectació del "dret a la protesta" (llibertat d'expressió, participació i manifestació) per part de la violència policial: les restriccions indegudes del dret a la protesta poden provenir de les condicions que fixin les autoritats per autoritzar les manifestacions, però també de la seva dissolució indeguda, de l'absència de proporcionalitat de la violència emprada o de la posterior criminalització indeguda de manifestants.

4.

Pautes sobre la investigació posterior de la mala praxi o dels abusos policials

1. La "investigació efectiva": una obligació de mitjans, no de resultat: la violació de l'article 3 CEDH per part dels Estats pot provenir tant dels actes de tortura o de maltractament comesos (vessant material) com de la manca d'investigació efectiva d'aquests actes (vessant procedimental). L'Estat està obligat a investigar qualsevol denúncia versemblant de tortura o maltractament, cosa que inclou iniciar la investigació d'ofici, assegurar les proves, aprofundir en la investigació, impulsar-la de forma àgil, dedicar-hi recursos (realitzant informes pericials, per exemple), i esbrinar la totalitat dels fets i dels autors. L'Estat no està obligat a assolir un resultat però sí a desplegar els mitjans que siguin raonables d'acord amb les característiques del cas i la gravetat de la violència patida, molt especialment quan afecti a persones vulnerabilitzades o hi hagi una pluralitat de víctimes.

2. La inversió de la càrrega de la prova: la dificultat de les víctimes de demostrar la tortura i el maltractament patit, junt amb l'obligació de l'Estat de prevenir aquestes situacions, justifiquen que pesi sobre aquest la càrrega de donar una explicació raonable i suficient de les evidències aportades per les víctimes en el marc de la investigació dels fets. Aquesta inversió no operarà en els procediments dels tribunals nacionals contra els agents infractors.

3. El règim probatori: la prova d'indícis: aquesta mateixa dificultat de prova per part de les víctimes, justifica que en absència de proves directes, pugui considerar-se demostrada una situació de tortura o de maltractament en base a un conjunt d'indícis que, analitzats en global, recolzin i corroborin de forma suficient el relat de la víctima.

4. La necessitat d'independència del personal que condueix la investigació dels fets: el Tribunal exigeix que aquest no tingui relació personal ni professional amb els agents infractors. La independència de la investigació no només assegura la solvència dels seus resultats sinó que alimenta la confiança de la ciutadania en el sistema.

5. L'evolució del criteri sobre la legitimitat de l'ús de la violència: : de la gravetat a la necessitat: inicialment, el criteri per establir si s'havia violat la prohibició de l'article 3 CEDH depenia de l'anàlisi de la proporcionalitat de la violència emprada pels agents. Des del 2015, el Tribunal d'Estrasburg ha prioritzat el criteri de la necessitat o no de l'ús de la violència. Qualsevol violència innecessària és incompatible amb la dignitat de la persona.

6. L'obligació de l'Estat de reparar les víctimes de violències policials: amb independència de si els tribunals nacionals condemnen o no els agents infractors, els Estats han de reparar els actes de tortura i maltractament comesos pels seus agents.

7. La suspensió dels agents investigats durant el procediment judicial: els estàndards internacionals recomanen la suspensió dels agents durant el procediment judicial que investigui la seva actuació. En cas de condemna, es recomana la seva separació definitiva del servei.

8. La possibilitat de condemna de l'Estat, malgrat l'absolució dels agents policials infractors per part dels tribunals nacionals: el fet que els Tribunals nacionals no arribin a condemnar tots o part dels agents responsables, no exclou que les víctimes puguin acudir a instàncies internacionals com el Tribunal d'Estrasburg, per reclamar la condemna de l'Estat sigui per l'actuació d'aquests o per la posterior manca d'investigació efectiva.

9. La prohibició de concedir indults als funcionaris condemnats: els estàndards internacionals consideren incompatible la concessió d'indults dels agents infractors amb el compliment de les obligacions de prevenir i sancionar la tortura i els maltractaments.

Annex II

Síntesi de les sentències citades

Assumpte [Assenov i altres contra Bulgària \(24760/94\)](#) de 1998:

Els demandants eren una família gitana, el fill de la qual tenia 14 anys quan va ser interpel·lat per la policia perquè estava fent apostes amb diners al carrer. Els agents van intervenir i acte seguit els seus pares van reaccionar per reclamar el seu alliberament. Pare i fill van ser colpejats amb bastons policials i conduïts a comissaria, a on el pare va tornar a ser colpejat amb bastó policial i cops de puny a l'estómac, sent alliberat al cap de dues hores. El TEDH va condemnar per la violació de l'article 3 CEDH en la seva vessant procedimental per la manca d'investigació efectiva, així com per la violació de l'article 5 CEDH per la privació indeguda de llibertat, per no haver estat conduït amb immediatesa davant d'un jutjat i no haver estat alliberat en un termini raonable.

Assumpte [Selmouni contra França \(25803/94\)](#) de 28/07/1999:

El demandant va ser detingut durant 4 dies en el context d'una investigació sobre tràfic de drogues i, estant privat de llibertat, va ser colpejat pels agents policials per obtenir informació. Aquelles lesions es van poder objectivar en un informe forense, que va considerar-les compatibles amb el relat de la víctima i la temporalitat dels fets. La víctima va denunciar els fets i al cap de sis anys van ser condemnats els agents identificats i el seu comandament. El TEDH va considerar que la violència comesa pels agents policials era plausible, atès que constava als informes mèdics i es recolzava en el relat de la víctima i en la manca d'explicacions raonables proporcionades per l'Estat. El Tribunal va considerar que el patiment físic i mental causat intencionalment encaixava en el concepte de tortura i per aquest motiu va condemnar l'Estat per la vulneració de la prohibició de l'article 3 CEDH. Atesa la dilació injustificada del procediment, de més de sis anys, també va condemnar l'Estat per la violació de l'article 6 CEDH [dret a un procés equitatiu].

Assumpte Makaratzis contra Grècia (50385/99) de 20/12/2004:

El demandant va ser perseguit per diverses patrulles de policia per haver-se saltat un semàfor en vermell. Durant la persecució va impactar contra cotxes i barreres i finalment els agents van disparar contra el vehicle. Un cop aturat el vehicle, i estant ell dins, els policies haurien continuat disparant. El Tribunal va condemnar per violació de l'article 2 CEDH atès que la víctima va enfrontar el risc de mort. El Tribunal va considerar que les autoritats gregues van fallar en el deure d'oferir una protecció suficient a la seva ciutadania, en no establir un marc legal actualitzat i suficient que regulés l'ús de les armes de foc en les intervencions policials i evités situacions caòtiques com aquella. Dins de la mateixa violació de l'article 2, el Tribunal també va considerar que la investigació dels fets va ser inefectiva, en concret incompleta i inadequada, principalment perquè no es va poder establir la identificació de tots els agents que van disparar contra la víctima.

Assumpte Abdülsamet Yaman contra Turquia (32446/96) de 2/2/2005:

El demandant era un cap regional d'un partit polític que va ser detingut, li van embenar els ulls, i mentre era conduït en cotxe, va ser amenaçat i agredit. Després el van conduir a una comissaria a on va ser interrogat durant 9 dies per obtenir informació sobre els seus suposats vincles amb el PKK i sobre el perquè havia ajudat diverses víctimes de tortura a denunciar davant la Comissió Europea. Durant aquells dies, els agents li haurien realitzat descàrregues elèctriques a diverses parts del cos i als genitals mentre estava penjant d'una corda. Un cop conduït davant del jutjat va denunciar que les seves declaracions policials havien estat obtingudes mitjançant tortura. El jutjat va acordar presó provisional i, mentre el conduïen cap al centre penitenciari, els agents policials el van colpejar amb la culata dels seus fusells i amb els seus bastons policials. Diverses lesions van ser constatades pel metge de la presó. Dos anys després, un forense privat va constatar diverses afectacions corporals. Al cap de tres anys va marxar a Alemanya, que li va concedir asil. La denúncia de maltractament del demandant va ser arxivada per la prescripció dels fets. Respecte de la vessant material de l'article 3 CEDH, el Tribunal va subratllar que el demandant no va tenir accés a assistència legal ni sanitària des de l'inici de la detenció. En relació amb les al·legacions de tortura per obtenir informació, l'Estat no havia ofert cap explicació raonable sobre les seves lesions, que eren coherents amb el seu relat. El Tribunal també va condemnar per l'article 13 CEDH per la manca d'accés a un recurs legal efectiu, atès que inicialment van arxivar la denúncia del demandant, la van reobrir quan la Comissió Europea dels Drets Humans es va interessar pel cas, però cinc anys després la van tornar a arxivar. Estrasburg també va condemnar per la violació de l'article 5 en els apartats relatius al dret de tota persona detinguda a ser conduïda immediatament davant l'autoritat judicial; al dret a que aquesta autoritat determini la legalitat o no de la detenció; i al dret d'accés a la reparació.

Assumpte Oya Ataman contra Turquia (745532/01) de 5/3/2007:

La demandant, una advocada activista dels Drets Humans, va organitzar una manifestació contra un projecte de presó a la que van assistir una cinquantena de manifestants. Els agents van ordenar-ne la dispersió i, com que aquests no van cooperar, els van dispersar amb gas pebre i, acte seguit, els van identificar. El Tribunal no va considerar violat l'article 3 CEDH atès que la demandant no va provar les conseqüències negatives d'haver patit la inhalació de gas mitjançant informes mèdics objectius. Per contra, va determinar la violació de l'article 11 CEDH en la mesura que, malgrat que la manifestació no havia estat comunicada, havia estat convocada en nom dels Drets Humans, estava sent pacífica i va durar una escassa mitja hora. El Tribunal va recordar que els agents havien de fer prova de contenció enfront de les manifestacions pacífiques, per no buidar de contingut el dret de manifestació. La vigorosa actuació policial havia estat innecessària i desproporcionada.

Assumpte Perişan i altres contra Turquia (12336/03) de 20/8/2010:

Els demandants eren interns d'un centre penitenciari i familiars dels interns que van morir. Inicialment hi va haver un incident entre dos interns i un funcionari de presons, que va provocar que diversos funcionaris els colpeguessin. Acte seguit, es va generar un motí en la neutralització del qual van intervenir 200 agents especials que van usar escuts, bastons policials i gasos lacrimògens. Alguns funcionaris van ser ferits i també ho van ser 33 interns, vuit dels quals van morir, d'altres van patir lesions greus i d'altres lleus. El Tribunal va considerar violats els articles 2 i 3 CEDH perquè l'Estat turc no disposava d'un sistema de garanties adequat contra l'ús arbitrari de la força, i perquè el seu ús no va ser estrictament necessari. El Tribunal va encabir l'ús innecessari de la força en la violació de l'article 2 respecte dels interns morts o amb ferides greus i de l'article 3 respecte de la resta de lesionats, que van ser sotmesos a situacions de patiment físic i psíquic degut a la violència generalitzada de la que no sabien si escaparien. La vulneració d'aquells dos articles també comprenia la vessant procedimental relativa a la manca d'investigació efectiva, atès que el procediment contra els funcionaris va concloure 13 anys després.

Assumpte Davydov i altres contra Ucraïna (17674/02 i 390817029) de 1/10/2010:

El demandant i dos altres persones estaven interns en una presó a on, en dues ocasions, agents especials van practicar-hi exercicis d'entrenament, en el curs dels quals van lesionar els interns. El Tribunal va condemnar per la violació material de l'article 3 CEDH pel patiment físic i psíquic al qual es va sotmetre els interns, per uns exercicis d'entrenament que no tenien base legal. Estant ferits, no van tenir accés a suport mèdic. El Tribunal també va condemnar per la violació de l'article 13 CEDH per la manca d'existència d'un sistema

de garanties a Ucraïna que permetés investigar adequadament les denúncies de tortura i maltractament; per la violació de l'article 8 CEDH pel control il·legal de les cartes dels interns remeses al jutjat que investigava; i per la violació de l'article 34 CEDH per les pressions de les autoritats penitenciàries cap els interns per a que retiressin les seves denúncies.

Assumpte **Güler i Öngel contra Turquia** (29612/05 i 30668/05) de 4/01/2012:

Els demandants formaven part d'un grup de 500 manifestants que protestaven contra una cimera de l'OTAN. La policia va ordenar la dispersió de la manifestació després de la lectura d'un manifest, però un grup de 70 manifestants van llençar pals i pedres als agents. Els dos demandants van ser colpejats pels agents i, acte seguit, van ser encausats per participar en una manifestació no convocada legalment. Finalment es va arxivar el seu cas perquè en el vídeo dels fets es va poder comprovar que ells no havien atemptat contra l'autoritat. El Tribunal va considerar que s'havia violat l'article 3 CEDH en la mesura que s'havia fet ús de la força contra manifestants pacífics i que la planificació de l'operatiu policial no havia inclòs la reducció del risc de lesionar els manifestants.

Assumpte **Rizvanov contra Azerbaidjan** (31805/06) de 17/7/2012:

El demandant era un periodista que, vestit amb una jaqueta blava identificativa, estava cobrint una manifestació de partits de l'oposició. Mentre estava fent fotos enfilat en una estructura, el cap dels agents policials el va colpejar amb el bastó policial diverses vegades davant dels manifestants i de la resta de periodistes. La denúncia penal del periodista contra el comandament no va reeixir i, acte seguit, va iniciar una reclamació civil per danys i perjudicis, que tampoc va prosperar. El Tribunal va entendre violat l'article 3 CEDH en el sentit que l'Estat va fallar en no prendre's seriosament la investigació d'una denuncia de maltractament. No es va realitzar un examen forense de les lesions amb proximitat als fets per a preservar les evidències físiques i, un cop iniciada la investigació, els tribunals nacionals no van donar importància als documents mèdics, al vídeo, ni als testimonis aportats pel perjudicat.

Assumpte **Beauty Salomon contra Espanya** (47159/08) de 24/7/12:

La demandant, d'origen nigerià, exercia la prostitució en una urbanització costera de Palma de Mallorca. La policia li va demanar que s'identifiqués i que marxés, ordre que va obeir. Després la van perseguir i la van colpejar a la cuixa. Uns dies més tard la van tornar a interpellar i un dels agents la va colpejar a la mà amb el bastó policial. Les dues denúncies penals contra els agents no van prosperar. Estrasburg va determinar la violació de l'article 3 CEDH en la seva vessant procedimental perquè el Jutjat que investigava els fets es va

limitar a demanar un informe al cos policial, no va interrogar els testimonis disponibles i, acte seguit, va arxivar el cas al·legant que els informes mèdics no eren concloents. El TEDH també va condemnar per la violació de la prohibició de discriminació de l'article 14 CEDH, ja que, malgrat tractar-se d'una persona pertanyent a un col·lectiu vulnerabilitzat que va al·legar haver sofert insults racistes per part dels agents actuants, el jutjat no va investigar la possible motivació discriminatòria de l'actuació policial.

Assumpte Najafli contra Azerbaïdjan (2594/07) de 2/1/2013:

El demandant era un periodista que estava cobrint una manifestació de l'oposició. Malgrat acreditar-se com a tal i dur una indumentària identificadora, va ser colpejat pels policies. El Tribunal va considerar violat l'article 3 CEDH en la seva vessant material, atès que no hi havia hagut cap justificació per a recórrer a la violència. També va condemnar en la seva vessant procedimental per la manca d'investigació efectiva, atès que el procés penal va fracassar en no poder-se establir la identitat dels agents infractors, per la manca d'independència dels investigadors, que eren agents del mateix cos policial. El periodista tampoc va assolir una indemnització en la via civil. El Tribunal també considera violat l'article 10 CEDH [llibertat d'expressió i informació], en la mesura que aquella violència no era "necessària en una societat democràtica".

Assumpte IZCI contra Turquia (42606/05) de 23/10/2013:

La demandant va participar en una manifestació del dia de la dona, que va ser dissolta per la policia. Els agents van colpejar amb el bastó policial les manifestants, les hi van llançar gasos lacrimògens i van anar a cercar les dones que, com la demandant, s'havien refugiat en comerços, colpejant-les de nou. El Tribunal va contextualitzar aquest cas afirmant que junt amb la quarantena de condemnes prèvies a Turquia per l'ús indegut de la violència en les manifestacions, el cas formava part d'un patró de violència policial sistemàtica. El TEDH entén violat l'article 3 CEDH atès que la manifestant no va atemptar contra l'autoritat i que el vídeo permetia constatar la violència generalitzada dels agents policials. Els agents no van fer gala d'autocontenció i la seva resposta inesperada i desproporcionada va generar un gran caos. L'absència d'instruccions clares sobre l'ús del gas lacrimogen va contribuir a que en fessin un ús excessiu. Els agents van dissimular les seves identifications i van tapar-se el rostre per evitar ser reconeguts. La dificultat en identificar-los va allargar el procediment i les autoritats van permetre la impunitat dels fets per la prescripció dels delictes en el cas de 48 agents i només sis d'ells van ser condemnats. Els agents no van ser suspesos del servei durant la investigació. El Tribunal també va considerar violat l'article 11 CEDH [dret de manifestació] perquè la vigorosa intervenció dels agents i la seva violència innecessària van tenir un efecte dissuasiu sobre les manifestants.

Assumpte *Identoba contra Geòrgia* (73235/12) de 12/8/2015:

La ONG Identoba va organitzar una manifestació de l'orgull LGTBI i va demanar autorització i protecció policial davant d'eventuals atacs contra els participants. Un cop en marxa la manifestació, van aparèixer dos grups religiosos que eren més nombrosos, i que van començar a proferir insults lgtbifòbics i a atacar diversos manifestants. Els agents policials no van actuar per evitar aquella situació, malgrat se'ls va demanar ajuda. El Tribunal va considerar violat l'article 3 i l'article 11 en combinació amb l'article 14 CEDH per la manca de diligència dels agents, que no van assegurar el dret de protesta dels manifestants ni els van protegir de la discriminació.

Assumpte *Céstaro contra Itàlia* (6884/11) de 28/9/2015:

El demandant era un manifestant antiglobalització que es trobava allotjat en una escola de Gènova mentre tenien lloc la cimera del G8 i les protestes contra aquesta. A mitjanit, un grup d'agents especials va entrar a l'escola Diaz Pertini amb el pretext d'una entrada i registre per a trobar-hi efectes relacionats amb els *black block* que havien estat causant incidents. Els agents van entrar i van detenir 93 persones, de les quals van colpejar-ne 73 amb puntades de peu, cops de puny, estirades de cabell i cops de bastó policial. El Tribunal va donar importància al fet que no es donessin instruccions precises sobre l'ús de la força als agents actuants i va considerar violat l'article 3 CEDH en la seva vessant material, per l'ús innecessari, sistemàtic, indiscriminat i desproporcionat de la violència, que va considerar com a constitutiva de tortura. En la seva vessant procedimental, el Tribunal va considerar que no hi havia hagut una investigació efectiva perquè la manca d'identificació de la majoria dels agents actuants va fer que quedessin impunes, perquè molts dels delictes de lesions van prescriure per la dilatació del procediment judicial i perquè el Codi Penal italià no contenia delictes que penalitzessin específicament els maltractaments policials.

Assumpte *Bouyid contra Bèlgica* (23380/09) de 28/9/2015:

Els dos germans demandants vivien a prop d'una comissaria a la perifèria d'una ciutat belga. Un dels germans, de 17 anys, va ser aturat a la porteria del seu immoble i li va ser demanada la documentació a pesar de que els agents el coneixien. Aquest s'hi va negar i va ser arrossegat cap a la comissaria. Allí, quan va protestar per la seva detenció, un agent el va bufetejar. Al cap de pocs mesos, l'altre germà va ser citat a comissaria per una baralla i, en el curs d'un interrogatori en el qual el jove no va voler cooperar, un agent el va bufetejar. Els joves van denunciar però els seus procediments judicials no van prosperar. El Tribunal va considerar violat l'article 3 CEDH en la seva vessant material atès que els certificats mèdics provaven les bufetades rebudes. El Tribunal va considerar que, malgrat

que l'afectació física no havia estat significativa, el fet de bufetejar a la cara una persona privada de llibertat de manera innecessària, estant en inferioritat de condicions, permetia encaixar aquella conducta en els maltractaments. En la seva vessant procedimental, el Tribunal va considerar que malgrat la gravetat del fet que un agent policial bufetegés una persona privada de llibertat, no s'havia dut a terme cap investigació efectiva atès que el jutjat d'instrucció s'havia limitat a escoltar la versió policial en boca d'altres agents del seu mateix departament.

Assumpte [Süleyman Çelebi i altres contra Turquia](#) (37273/10, 38958/10, 38963/10, 38968/10, 38973/10, 38980/10, 38991/10, 38997/10, 39004/10, 39030/10, 39032/10, 39034/10, 39037/10, 39038/10, 39042/10, 39049/10, 39052/10 et 45052/10) de 24/8/2016:

Els demandants eren sindicalistes que van assistir a una manifestació del 1er de maig. Setmanes abans, el prefecte de la ciutat va anunciar als mitjans de comunicació que la manifestació era il·legal i que seria impedida. Els agents van dispersar la manifestació amb gasos lacrimògens de forma massiva, inclús abans que aquesta comencés. Els demandants van denunciar cops i molèsties derivades de la irritació dels gasos, denunciant davant dels tribunals nacionals els agents policials i els responsables polítics. El TEDH va concloure la violació de l'article 3 CEDH en la seva vessant material i també procedimental, en no haver investigat els responsables de l'operatiu policial. També va concloure la violació de l'article 11 CEDH [dret de manifestació] en la mesura que es va impedir la manifestació emprant violència sense que s'hi haguessin donat actes violents, amb independència que la mateixa hagués estat autoritzada o no.

Assumpte [Bartasaghi Gallo i altres contra Itàlia](#) (12131/13 i 43390/13) de 22/6/2017:

Els fets es corresponen amb els de l'assumpte [Céstaro contra Itàlia](#). En aquest cas van ser 42 els demandants.

Assumpte [Mizrak i Atay contra Turquia](#) (65146/12) de 18/1/2017:

Després de la mort de diversos membres del PKK, es van organitzar un seguit de manifestacions, en una de les quals el pare i espòs dels demandants va morir en rebre un cop de granada de gas lacrimogen. El procés penal contra els agents va fracassar. A la via administrativa, l'Estat sí que va admetre que els agents havien fet un ús desproporcionat de la violència i va oferir a diversos familiars una indemnització per la mort del seu familiar, reduïda en el 50% atesa la contribució del difunt al resultat letal, atès que havia pres part en una manifestació il·legal. El Tribunal va considerar violat l'article 2 CEDH en la seva vessant

material, en la mesura que l'ús de la violència no va ser estrictament necessari. El Tribunal va donar un pes determinant a la suma d'un marc legal insuficient junt amb el fet que els agents usessin de manera caòtica i negligent els fumígens. En la vessant procedimental, Estrasburg va considerar que la investigació no va ser efectiva, atès que no va reeixir en determinar l'autoria del tret mortal i que el projectil es va extraviar. Els agents inicialment investigats van ser escoltats més de dos anys després dels fets.

Assumpte [Hentschel i Stark contra Alemanya \(47274/15\)](#) de 9/2/2018:

Els demandants havien acudit a un partit de futbol, a la sortida del qual els agents antivalots van encerclar els aficionats d'un dels equips per evitar que es generessin incidents amb els de l'equip contrari. Un dels demandants al·legava que, en sortir de l'estadi, hauria estat ruixat amb gas lacrimogen i, un cop empès al terra, hauria estat colpejat amb cops de bastó policial. L'altre demandant al·legava que, quan estava sortint del cordó policial, alguns agents el van començar a colpejar amb bastó policial. La investigació no va reeixir en no aconseguir identificar els agents agressors. El Tribunal no va considerar violat l'article 3 CEDH en la seva vessant material, atès que no hi havia prou elements probatoris per a establir un relat contrastat dels fets. Per contra, sí que va estimar la violació en la seva vessant procedimental atès que, malgrat que la investigació va ser àgil i imparcial, no va ser de qualitat: els investigadors només van rebre extractes dels vídeos dels fets, no es van interrogar diversos testimonis i no es va poder establir la identitat dels agents responsables, en tant que aquests només duien un número identificador darrere del casc.

Assumpte [Azzolina i altres contra Itàlia \(28923/09 i 67599/10\)](#) de 26/1/2018:

Els demandants eren manifestants antiglobalització que es manifestaven contra la cimera del G8 a Gènova. Van ser conduïts a Bolzaneto, un centre de detenció creat per a l'ocasió, a on van romandre entre dos i sis dies. Allí van ser colpejats i insultats pels agents policials i pel personal sanitari. Molts dels delictes van prescriure i finalment, dels 15 agents condemnats, 10 van beneficiar-se d'un indult i la resta de la suspensió de la pena. El Tribunal va considerar violat l'article 3 CEDH en la seva vessant material, atès que les vexacions i les agressions es van allargar durant dies i es van emmarcar en un context general d'ús abusiu de la violència contra persones en situació de vulnerabilitat, privades de llibertat. En la seva vessant procedimental, va considerar que la investigació havia estat ineficient per la durada del procediment, pel fet que el Codi Penal no contingués un delictes específic de violència policial, per la prescripció de la majoria de delictes de lesions i per l'indult o suspensió de la pena dels pocs agents condemnats.

Assumpte Ghedir i altres contra França (20579/12) de 15/5/2018:

Els demandants eren els germans i pares d'un home que va ser aturat i identificat per revisors del tren i agents policials que li atribuïen haver llançat pedres als trens. El van immobilitzar a terra, el van emmanillar i el van registrar. Quan arribava a comissaria, l'home va perdre el coneixement i va ser conduït a l'hospital en coma, quedant amb seqüeles neurològiques i sense autonomia personal. El procediment penal contra els revisors de tren i els agents policials va ser arxivat atès que els diversos informes forenses indicaven causes diferents de la lesió neurològica i que els diversos testimonis tampoc aclarien si els revisors, els agents i/o l'home havien estat violents. El Tribunal va entendre violat l'article 3 CEDH en la seva vessant material, atès que les lesions s'havien produït estant sota custòdia policial i que l'Estat no havia estat capaç d'oferir una explicació suficient i convincent sobre aquell greu resultat lesiu. En canvi, va desestimar la violació en la seva vessant procedimental, en entendre que la investigació havia estat àgil i adequada.

Assumpte Kilici contra Turquia (32738/11) de 27/2/2019:

El demandant era un funcionari municipal que, junt amb 200 sindicalistes, es va manifestar contra la privatització de l'aigua i va voler accedir a on s'estava desenvolupant el Fòrum Mundial de l'Aigua. Un cop llegit el seu manifest davant la premsa, els agents van intentar conduir els manifestants cap a una altra ubicació, però, com que alguns d'ells no van atendre les indicacions, els van dispersar amb cops de bastó policial, gasos lacrimògens i bales de goma. El demandant va inhalar gasos i va ser ferit lleugerament per una bala de goma a l'esquena. La denúncia del demandant no va prosperar davant dels tribunals nacionals. Estrasburg va entendre violat l'article 3 CEDH en la seva vessant material en la mesura que, malgrat que l'ús de gasos lacrimògens i el llançament de bales de goma generaven un perill de causar lesions greus, Turquia no comptava amb un marc legal clar que delimités quan i com es podien emprar. En la vessant procedimental, el Tribunal refereix que l'atestat policial ni tan sols esmentava que s'hagués usat aquell material antiavalots i que s'havia arxivat el cas sense haver-se investigat suficientment, en entendre que l'actuació de la policia encaixava en el concepte d'ús legítim de la força.

Assumpte Chebab contra França (542/13) de 7/10/2019:

Un veí va alertar la policia del fet que dos sospitosos estarien intentat robar en el seu immoble i va assenyalar dos homes asseguts en un banc, entre ells el demandant. Els agents els van demanar que s'identifiquessin i un dels agents va acabar efectuant un tret que va ferir el demandant al coll, a l'alçada de l'espatlla. El demandant va ser acusat de violència contra els agents, procés que va ser declarat irregular i ell, al seu torn, va interposar de-

núncia contra els policies per intent d'homicidi. La seva denúncia va ser arxivada perquè el Jutjat va considerar que no es podia establir amb prou solvència un relat dels fets i que, en tot cas, els agents haurien actuat en legítima defensa. Estrasburg no va considerar violat l'article 2 CEDH en la seva vessant material perquè el demandant havia estat sotmès a un risc potencialment letal, però els agents havien actuat de manera raonable. En la vessant procedimental, sí que va considerar que la investigació havia estat inadequada, perquè no s'havien realitzat perícies mèdiques ni balístiques. En el procediment contra el demandant, es va anul·lar la suposada incautació d'un ganivet al demandant, en no poder-se establir qui, quan i on li hauria estat intervingut aquest. Les radiografies i la vestimenta del dia dels fets també haurien estat extraviades.

Assumpte [Laguna Guzmán contra Espanya \(41462/17\)](#) de 06/01/2021:

La demandant va participar en una manifestació comunicada contra les retallades presupostàries i l'atur. Quan va acabar-se, un grup de 60 manifestants va continuar avançant fins a una plaça i va exhibir una pancarta contra la criminalització de les manifestacions socials. Durant la dispersió de la manifestació, l'activista va ser ferida a la mà, a la boca i al cap pels cops de bastó policial. Aquesta va ser encausada però finalment absolta. El procediment penal contra els agents no va prosperar. Sí que ho va fer, en canvi, una reclamació patrimonial contra l'Estat per les lesions patides per la demandant. En la seva sentència, el Tribunal recorda que els poders públics han de ser flexibles amb les manifestacions si aquestes són pacífiques. En aquest cas, la manifestació hauria pogut ser canalitzada cap a un altre lloc enlloc de dispersar-la amb violència, fet que va violar el dret de reunió i manifestació de l'article 11 CEDH de la demandant.

Assumpte [Zakharov i Varzhabetyan contra Rússia \(35880 i 75926/17\)](#) de 13/1/2021:

Els demandants van assistir a una manifestació inicialment pacífica, que va acabar amb enfrontaments amb la policia. Durant la dispersió, els demandants van ser colpejats al cap amb un bastó policial de cautxú. El Tribunal va considerar vulnerat l'article 3 CEDH en la seva vessant procedimental en no haver investigat les violències policials malgrat existir denúncies concises sobre aquelles, i en la seva vessant material, per haver usat la violència contra persones que, malgrat el context d'enfrontaments, no havien comès cap acte violent. També va entendre violat l'article 11 CEDH perquè la violència emprada contra els demandants no era "necessària en una societat democràtica" i podia generar un efecte dissuasiu a l'hora de participar en trobades públiques com aquella.

Assumpte Navalnyy i Gunko contra Rússia (75186/12) de 10/2/2021:

Els demandants eren activistes que havien promogut una “sentada” durant una manifestació. El primer demandant va ser detingut quan es dirigia a fer un discurs. El segon, quan pretenia marxar cap a casa, enmig de la multitud. Ambdós van ser condemnats per infraccions administratives. Per conduir-lo cap a comissaria, i malgrat caminar pel seu propi peu, se li va infligir dolor torçant-li el braç cap enrere. Quan es va queixar del mal, l'agent li va dir que si no col·laborava, li acabaria trencant el braç. El Tribunal va considerar que no està prohibit l'ús de violència en les detencions, però sí si aquesta és innecessària per dur-la a terme, com en aquest cas. També va considerar injustificada la detenció i la sanció administrativa dels dos demandants, com a represàlia per haver participat activament en la manifestació. El Tribunal va considerar vulnerat l'article 3 CEDH en la seva vessant material i procedimental, l'article 5 CEDH per la detenció injustificada, l'article 6 CEDH pel procediment sancionador automatitzat i l'article 11 CEDH per haver vulnerat el seu dret de manifestació.

Assumpte Lutsenko i Verbytskyy contra Ucraïna (12482 i 39800/14) de 21/4/2021:

En el marc de les protestes del Maidan, en les que van participar prop de 800.000 persones, el Govern va activar cossos policials especials i fins i tot mercenaris, per fer front a les manifestacions. Aquests darrers van ser acusats de cometre segrestos, tortura i un centenar d'assassinats amb la connivència dels cossos policials. Aquestes violències havien estat analitzades pel Tribunal en l'assumpte previ Shmorgunov i altres contra Ucraïna. En aquest cas, dos activistes van ser violentats durant la dispersió de la manifestació i acte seguit van ser segrestats per aquells cossos parapolicials, van ser maltractats durant el trajecte en cotxe fins a un indret a una cinquantena de quilòmetres, a on van ser torturats i un d'ells assassinat en ser llançat a un bosc on va morir d'hipotèrmia. El Tribunal va entendre violats en la seva vessant material els articles 2 i 3 CEDH per la dispersió violenta i pel posterior segrest, tortura i resultat de mort. També va considerar vulnerada la vessant procedimental d'aquests dos articles. La ineficiència de la investigació a l'hora d'esbrinar el possible mòbil discriminatori derivat de l'origen dels activistes, també va ser considerat com una vulneració de la prohibició de discriminació de l'article 14 CEDH. En relació al dret a la protesta de l'article 11 CEDH, va considerar-lo violat perquè els agents van recórrer a la violència de seguida per dispersar la manifestació i per les detencions injustificades que van practicar, entre elles les dels demandants que no havien comès cap acte de violència. El Tribunal va constatar que els abusos comesos contra els demandants van ser premeditats i van tenir per objectiu castigar-los o intimidar-los per la seva intervenció en les protestes o per dissuadir-los de continuar participant-hi.

Annex III

Bibliografia

Internacional

- [Regles mínimes per al tractament dels reclusos](#), Primer Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent, Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides, 1955.
- [Codi de conducta per a funcionaris encarregats de fer complir la Llei](#), Resolució 34/169, de 17 de desembre del 1979 de l'Assemblea General de les Nacions Unides.
- [Convenció contra la Tortura i altres Tractes o Penes cruels, inhumans o degradants](#) de les Nacions Unides del 1984.
- [Declaració sobre els principis fonamentals de justícia per a les víctimes de delictes i de l'abús de poder](#), Resolució 40/34, de 29 de novembre del 1985, Assemblea General de les Nacions Unides.
- [Conjunt de Principis per a la protecció de totes les persones sotmeses a qualsevol forma de detenció o presó](#), Resolució 43/173, de 9 de desembre del 1988, Assemblea General de les Nacions Unides.
- [Principi Bàsics sobre l'ús de la força i de les armes de foc per part dels funcionaris encarregats de fer complir la Llei](#), Vuitè Congrés de les Nacions Unides sobre la prevenció del delicte i el tractament del delinqüent, L'Habana, agost – setembre del 1990.
- [Regles de las Nacions Unides per a la protecció dels menors privats de llibertat](#), Resolució 45/113, de 14 de desembre del 1990 de l'Assemblea General de les Nacions Unides.
- [Protocol d'Istanbul](#) del 1999.

- [Principis relatius a la investigació i documentació eficaços de la tortura i d'altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants](#), Resolució 55/89, de 4 de desembre del 2000, de l'Assemblea General de les Nacions Unides.
- [Tecnologies de control de masses](#), Omega Foundation per al Parlament Europeu, 2000.
- [Codi Ètic de la Policia Europea](#), Recomanació Rec (2001) 10 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa, de 19 de setembre del 2001.
- [Protocol facultatiu a la Convenció contra la Tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants](#) de les Nacions Unides, del 2002.
- [Drets Humans i Cossos policials. Una guia pràctica en els Drets Humans per als cossos policials](#) de l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans del 2002.
- [La lluita contra la impunitat](#), Extracte del 14è Informe General del 2004 del Comitè Europeu per a la Prevenció de la Tortura i de les Penes i Tractes Inhumans o Degradants (CPT).
- [Normes i pràctiques sobre Drets Humans per a la Policia](#), Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans, 2004.
- [Conjunt de principi actualitzats per a la protecció i la promoció dels Drets Humans mitjançant la lluita contra la impunitat](#), Comissió dels Drets Humans de les Nacions Unides, 8 de febrer del 2005.
- [Ús de pistoles TASER pels cossos policials: guia i recomanacions](#), Centre de Justícia Criminal de Stanford, 2005.
- [Principis i directrius sobre el dret de les víctimes de violacions manifestes de les normes internacionals de Drets Humans i de violacions greus del dret internacional humanitari a interposar recursos i a obtenir reparacions](#). Resolució 60/147 de 16 de desembre del 2005 de l'Assemblea General de les Nacions Unides.
- [Observació General número 2](#) del Comitè contra la Tortura sobre l'aplicació de l'article 2 de la Convenció, del 2008.
- [Un sistema efectiu per a investigar denúncies contra la Policia. Un estudi sobre el compliment dels Drets Humans en els models de denuncia contra la Policia als Estats Units, el Canadà, UK, Irlanda del Nord i Austràlia](#). Victorian Law Foundation Community Legal Centre Fellow 2008-2009.
- [Guia d'estàndards internacionals sobre Policia Democràtica](#), Assessor principal de la policia del Secretari General de la OSCE, 2009.
- [Opinió del Comissionat sobre Drets Humans sobre la determinació independent i efectiva de les denúncies contra la Policia](#), Consell d'Europa (COE), 2009.

- [Regles de les Nacions Unides per al tractament de les recluses i mesures no privatives de llibertat per a les dones delinqüents](#) (Regles de Bangkok) del 2010.
- [Guia del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre l'erradicació de la impunitat en les violacions greus de Drets Humans](#), 30 de març del 2011.
- [Observació General nº 3 \(2012\)](#), del Comitè contra la Tortura sobre l'aplicació de l'article 14 (drets de les víctimes), de 13 de desembre del 2012.
- [Formació de les forces de seguretat de l'Estat basades en els drets fonamentals](#), Agència Europea pels Drets Fonamentals (FRA), 2013.
- [Dibuixant el límit: regulació de l'ús d'elements químics en el control de masses pels agents antiavalots sota la Convenció d'Armes Químiques](#), 2013.
- [Seminari sobre mesures efectives i bones pràctiques per a garantir la promoció i protecció dels Drets Humans en el context de protestes pacífiques](#). Report Informe de l'Alt Comissionat dels Drets Humans de les Nacions Unides, 5 de febrer del 2014, A/HRC/25/32/Corr.1.
- [Abús policial, una amenaça seriosa per a l'Estat de Dret](#), Comissionat dels Drets Humans del Consell d'Europa (COE), de 25 de febrer del 2014.
- [La promoció i la protecció dels Drets Humans en el context de manifestacions pacífiques](#), Consell dels Drets Humans de les Nacions Unides, 11 d'abril del 2014, A/HRC/RES/25/38.
- [Protesta social i Drets Humans: estàndards internacionals i nacionals](#), Instituto Nacional de Drets Humans de les Nacions Unides, 2014.
- [La tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants: garanties per a prevenir la tortura durant la detenció policial i la presó preventiva](#), Consell dels Drets Humans de les Nacions Unides, 23 de març del 2016, A/HRC/31/L.26/Rev.1.
- [La necessitat urgent de prevenir les violacions de drets durant les protestes pacífiques](#), Assemblea parlamentària del Consell d'Europa (COE), maig del 2016.
- [Ús de la força al marge de la detenció y prohibició de la tortura i altres tractes o penes cruels, inhumans o degradants](#), Informe del Relator Nils Mezner per a l'Assemblea General de les Nacions Unides, 20 de juliol del 2017, A/72/178.
- [Maltractament i tortura en les manifestacions i en altres situacions de no custòdia. Com pot contribuir l'acadèmia al debat?](#) Pau Pérez Sales, Torture Journal, 2017.
- [Manual pràctic formació sobre la prohibició de tortura i de penes i tractes inhumans i degradants](#), Consell d'Europa (COE), 2018.

- [Combatent la tortura, la necessitat d'una regulació comprensible sobre el material antiavalots](#), Omega Research Foundation i Amnistia Internacional, 2018.
- [El dret a manifestar-se pacíficament i l'ús proporcionat de la força](#), Resolució del Parlament Europeu, 14/2/2019.
- [Guia sobre el dret de reunió pacífica de la Comissió de Venècia](#), OSCE/ODIHR, revisada en la seva tercera edició el 4 de juny de 2020.
- Informe del Relator especial contra la Tortura de les Nacions Unides sobre [Tortura i altres penes i tractaments cruels, inhumans o degradants](#) (informe sobre tortura psicològica), A/HRC/43/49 de 20 de març del 2020.
- [Aportacions de l'Omega Research Foundation sobre l'impacte en els Drets Humans de l'ús d'armes menys letals i tecnologia de municions en el context de les assemblees, incloses les protestes pacífiques](#), Omega Research Foundation, juny del 2020.
- [Observació General núm. 37 \(2020\), relativa al dret de reunió pacífica](#) (article 21), Comitè dels Drets Humans, 17 de setembre del 2020, CCPR/C/GC/37.
- [Cops contundents](#), Amnistia Internacional, setembre 2021.

Nacional

- [Llei orgànica 2/1986, de 13 de març, de forces i cossos de seguretat](#).
- [Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra](#).
- [Llei de modificació de la Llei 10/1994, de l'11 de juliol, de la Policia de la Generalitat – Mossos d'Esquadra](#).
- [Llei 16/1991, de 10 de juliol, de les policies locals](#).
- [ACORD GOV/25/2015, de 24 de febrer, pel qual s'aprova el Codi d'ètica de la Policia de Catalunya](#).
- [Codi ètic del cos nacional de policia](#).
- [SIRECOVI](#), Sistema de registre i comunicació per a la protecció de les víctimes de violència institucional, Observatori del Sistema Penal i dels Drets Humans (OSPDH), Universitat de Barcelona, 2018.
- [Informe STOP Bales de Goma](#), IRÍDIA, NOVACT, juliol 2021.

